रजिस्ट्री संख्या जी/जीअनआर/2

REGISTERED NO. G/GNR/2

રજિસ્ટર નંબર જી/જીએન-આર/૨

भारत का राजपत्र
The Gazette of India
ભારતનું રાજપત્ર

असाधारण
EXTRAORDINARY
અસાધારણ

भाग–8 खण्ड–1
PART VIII Section 1
ભાગ ૮ વિભાગ-૧

प्राधिकारसे प्रकाशित
PUBLISHED BY AUTHORITY
પ્રાધિકારથી પ્રકાશિત

नं.–1] नई दिल्ली, रविवार 1 सितम्बर, 1991/10 भाद्रपद 1913, (शक) [खंड-8
No.-1] NEW DELHI, SUNDAY 1 SEPT., 1991/10 BHADRAPADA, 1913 (SAKA) [VOL.-8
અંક–૧] નવી દિલ્હી, રવિવાર ૧ સપ્ટેમ્બર, ૧૯૯૧/૧૦ ભાદ્રપદ, ૧૯૧૩ (શક) [વોલ્યુમ-૮

इस भागमें भिन्न पृष्ठ संख्या दी जाती है, जिससे की यह अलग संकलन के रुप में रखा जा सके

Separate paging is given to this Part in order that it may be filed as a separate compilation.

આ ભાગને અલગ પાના નંબર આપેલ છે, જેથી તે અલગ સંગ્રહ તરીકે ફાઈલ કરી શકાય.

विधि, न्याय और कंपनी कार्य मंत्रालय

(विधायी विभाग)

नई दिल्ली, 1 सितम्बर, 1991/10 भाद्रपद 1913 (शक)

(1) दि अेग्रिकल्चरीस्ट लोन्स एक्ट, 1884 (सन 1884 का 12) (2) दि अेक्स्पलोझीव सब्स्टन्सीस एक्ट, 1908 (सन 1908 का 6) (3) दि इन्डियन फोरेस्ट एक्ट, 1927 (सन 1927 का 16) और (4) दि प्रोबशन ओफ ओफेन्डर्स एक्ट, 1958 (सन 1958 का 20) के निम्न लिखित गुजराती अनुवाद राष्ट्रपति के प्राधिकार से प्रकाशित किये जाते है और प्राधिकृत पाठ (केन्द्रीय विधि) अधिनियम, 1973 (सन 1973 का 50) की धारा 2 के खंड (क) के अधीन ये गुजराती भाषा में उनके प्राधिकृत अनुवाद समझे जाएंगे।

(Price : Rs. 5–00)

MINISTRY OF LAW, JUSTICE AND COMPANY AFFAIRS

(LEGISLATIVE DEPARTMENT)

New Delhi, Dated 1st September, 1991/10 Bhadrapada, 1913 (*Saka*)

The translations in Gujarati of the following Acts, namely:—

(1) The Agriculturists Loans Act, 1884 (12 of 1884), (2) The Explosive Substances Act, 1908 (6 of 1908), (3) The Indian Forest Act, 1927 (16 of 1927); and (4) The Probation of Offenders Act, 1958 (20 of 1958) are hereby published under the Authority of the President and shall be deemed to be the authorised translation thereof in Gujarati under clause (a) of section 2 of the Authoritative texts (Central Laws) Act, 1973 (50 of 1973).

વિધિ, ન્યાય અને કંપની કાર્ય મંત્રાલય

(વિધાયી વિભાગ)

નવી દિલ્હી, ૧લી સપ્ટેમ્બર, ૧૯૯૧/૧૦ ભાદ્ર પદ, ૧૯૧૩ (શક)

નીચેના અધિનિયમોનું, એટલે કે (૧) ધી એગ્રીકલ્ચરીસ્ટ લોન્સ એકટ, ૧૮૮૪ (સન ૧૮૮૪નો ૧૨મો), (૨) ધી એકસ્પ્લોઝીવ સબ્સ્ટેન્સીસ એકટ, ૧૯૦૮ (સન ૧૯૦૮નો ૬ઠ્ઠો), (૩) ધી ઈન્ડિયન ફોરેસ્ટ એકટ, ૧૯૨૭ (સન ૧૯૨૭નો ૧૬મો) અને (૪) ધી પ્રોબેશન ઓફ ઓફેન્ડર્સ એકટ, ૧૯૫૮ (સન ૧૯૫૮નો ૨૦મો)નું નીચેનું ગુજરાતી ભાષાંતર, આથી, રાષ્ટ્રપતિના પ્રાધિકાર હેઠળ પ્રસિધ્ધ કરવામાં આવે છે અને પ્રાધિકૃત પાઠ (કેન્દ્રીય કાયદા) અધિનિયમ, ૧૯૭૩ (સન ૧૯૭૩ના ૫૦મા)ની કલમ ૨ના ખંડ (ક) હેઠળ તે, તેનું અધિકૃત ગુજરાતી ભાષાંતર છે એમ ગણાશે :—

સૂચિ

INDEX

અધિનિયમનું નામ Name of the Act	પૃષ્ઠાંક Page No.
૧. ખેડૂત લોન અધિનિયમ, ૧૮૮૪ (સન ૧૮૮૪નો ૧૨મો) 1. The Agriculturists Loans Act, 1884 (12 of 1884)	3
૨. સ્ફોટક પદાર્થ અધિનિયમ, ૧૯૦૮ (સન ૧૯૦૮નો ૬ઠ્ઠો) 2. The Explosive substances Act, 1908 (6 of 1908)	7
૩. ભારત વન અધિનિયમ, ૧૯૨૭ (સન ૧૯૨૭નો ૧૬મો) 3. The Indian Forest Act, 1927 (16 of 1927)	11
૪. ગુનેગાર પ્રોબેશન અધિનિયમ, ૧૯૫૮ (સન ૧૯૫૮નો ૨૦મો) 4. The Probation of offenders Act, 1958 (20 of 1958)	49

ભારત વન અધિનિયમ, ૧૯૨૭

અનુક્રમણિકા

પ્રકરણ ૧

પ્રારંભિક

કલમ

૧. ટૂંકી સંજ્ઞા અને વ્યાપ્તિ

૨. અર્થઘટન કલમ.

પ્રકરણ ૨

આરક્ષિત વન બાબત

૩. વનોને આરક્ષિત બનાવવાની સત્તા.

૪. રાજ્ય સરકાર દ્વારા જાહેરનામું.

૫. વન હકો પ્રાપ્ત થવાને બાધ.

૬. વન-વ્યવસ્થા અધિકારી દ્વારા ઢંઢેરો બહાર પાડવા બાબત.

૭. વન-વ્યવસ્થા અધિકારીએ કરવાની તપાસ.

૮. વન-વ્યવસ્થા અધિકારીની સત્તા.

૯. હકો નષ્ટ થવા બાબત.

૧૦. ફરતી ખેતીની પધ્ધતિ સંબંધી દાવાની તજવીજ.

૧૧. જેના ઉપર હકનો દાવો થયો હોય તે જમીન સંપાદિત કરવાની સત્તા.

૧૨. ઢોર ચારવાના અથવા વન-પેદાશના હકો અંગેના દાવા ઉપર હુકમ.

૧૩. વન-વ્યવસ્થા અધિકારીએ નોંધ કરવા બાબત.

૧૪. પોતે દાવો સ્વીકારે ત્યારે નોંધ કરવા બાબત.

૧૫. સ્વીકારેલા હકોના ભોગવટા બાબત.

૧૬. હકનું વળતરમાં રૂપાંતર.

૧૭. કલમ ૧૧, કલમ ૧૨, કલમ ૧૫ અથવા કલમ ૧૬ હેઠળ કરેલા હુકમ સામે અપીલ.

૧૮. કલમ ૧૭ હેઠળની અપીલ.

૧૯. વકીલો.

૨૦. આરક્ષિત વન જાહેર કરતું જાહેરનામું.

૨૧. વનના આજુબાજુના પ્રદેશમાં આવાં જાહેરનામાના ભાષાંતરની પ્રસિધ્ધિ.

૨૨. કલમ ૧૫ અથવા કલમ ૧૮ હેઠળ થયેલી વ્યવસ્થા ફેરવવાની સત્તા.

કલમ

૨૩. આરક્ષિત વન ઉપર આમાં જોગવાઈ કરી હોય, તે સિવાય, બીજી રીતે કોઈ હક પ્રાપ્ત થતો નથી.

૨૪. મંજૂરી વગર હકો બીજાને તબદીલ કરવાની મનાઈ.

૨૫. આરક્ષિત વનમાંના માર્ગો અને જળમાર્ગો બંધ કરવાની સત્તા.

૨૬. આવાં વનમાં પ્રતિબંધિત કાર્યો.

૨૭. વન આરક્ષિત નહિ રહેલ હોવાનું જાહેર કરવાની સત્તા.

પ્રકરણ ૩

ગ્રામ વનો

૨૮. ગ્રામવનોની રચના.

પ્રકરણ ૪

રક્ષિત વનો બાબત

૨૯. રક્ષિત વનો.

૩૦. ઝાડ, વગેરેને આરક્ષિત બનાવવા બાબત જાહેરનામું બહાર પાડવાની સત્તા.

૩૧. આજુબાજુના પ્રદેશમાં આવાં જાહેરનામાના ભાષાંતરની પ્રસિધ્ધિ.

૩૨. રક્ષિત વનો માટે નિયમો કરવાની સત્તા.

૩૩. કલમ ૩૦ હેઠળના જાહેરનામા કે કલમ ૩૨ હેઠળના નિયમોનું ઉલ્લંઘન કરીને કરેલાં કાર્યો માટે શિક્ષા.

૩૪. આ પ્રકરણના કોઈપણ મજકૂરથી કેટલીક બાબતોમાં કરેલાં કાર્યો ઉપર પ્રતિબંધ ન હોવા બાબત.

પ્રકરણ ૫

સરકારની ઈમલકત ન હોય તેવાં વન તથા જમીનના નિયંત્રણ બાબત

૩૫. ખાસ હેતુઓ માટે વનોનું રક્ષણ.

૩૬. વનનો વહીવટ પોતાને હસ્તક લેવાની સત્તા.

૩૭. કેટલાક કિસ્સાઓમાં વનોનું સંપાદન.

૩૮. માલિકોની વિનંતી ઉપરથી વનનું રક્ષણ.

પ્રકરણ ૬

ઈમારતી લાકડાં તથા બીજી વન પેદાશ ઉપરની ડયુટી

૩૯. ઈમારતી લાકડાં અને બીજી વન-પેદાશ ઉપર ડયુટી નાખવાની સત્તા.

૪૦. ખરીદીનાં નાણાં કે રોયલ્ટીને મર્યાદા લાગુ નહીં પાડવા બાબત.

પ્રકરણ ૭

ઈમારતી લાકડાં તથા બીજી વન પેદાશની હેરફેર ઉપર નિયંત્રણ બાબત

૪૧. વન-પેદાશની હેરફેરના નિયમન માટે નિયમો કરવાની સત્તા.

૪૧-ક જકાત સરહદોને પાર કરીને ઈમારતી લાકડાં લઈ જવા સંબંધમાં કેન્દ્ર સરકારની સત્તા.

૪૨. કલમ ૪૧ હેઠળ કરાયેલા નિયમોના ભંગ બદલ શિક્ષા.

૪૩. ડિપોમાં વન-પેદાશને થયેલ નુકસાન માટે સરકાર તથા વન-અધિકારીઓ જવાબદાર નહિ હોવા બાબત.

૪૪. ડિપોમાં થયેલ અકસ્માત વખતે તમામ વ્યકિતઓની મદદ કરવાની જવાબદારી.

પ્રકરણ ૮

તણાઈ આવેલાં તથા વેરવિખેર થયેલ ઈમારતી લાકડાં એકઠાં કરવા બાબત

૪૫. કેટલીક જાતનાં ઈમારતી લાકડાં ઉપર હક સાબિત કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી, સરકારની મિલકત હોવાનું ગણવા અને તે અનુસાર તે એકઠાં કરવા બાબત.

૪૬. તણાઈ આવેલાં ઈમારતી લાકડાનાં હકદારને નોટિસ.

૪૭. આવાં ઈમારતી લાકડાં બાબત માગણી થયા પછીની કાર્યરીતિ.

૪૮. માગણી ન કરેલાં ઈમારતી લાકડાંના નિકાલ બાબત.

૪૯. આવાં ઈમારતી લાકડાંને થયેલા નુકશાન માટે સરકાર અને તેના અધિકારીઓ જવાબદાર નહિ હોવા બાબત.

૫૦. ઈમારતી લાકડાં માગણી કરનારને સોંપવામાં આવે તે પહેલાં તેણે કરવાની ભરપાઈ.

૫૧. નિયમો કરવાની અને શિક્ષા ઠરાવવાની સત્તા.

પ્રકરણ ૯

શિક્ષા તથા કાર્યરીતિ

૫૨. સરકાર દાખલ કરવાને પાત્ર મિલકત કબજે લેવા બાબત.

૫૩. કલમ ૫૨ હેઠળ કબજે લીધેલી મિલકત મુકત કરવાની સત્તા.

૫૪. ત્યારપછીની કાર્યરીતિ.

૫૫. વન-પેદાશ, ઓજારો, વગેરે કયારે સરકાર દાખલ થવાને પાત્ર થાય.

૫૬. વન-ગુનાના ઈન્સાફનું કામ પૂરું થયે જેના સંબંધમાં ગુનો થયો હોય તે પેદાશનો નિકાલ.

૫૭. ગુનેગાર અજ્ઞાત હોય અથવા મળી શકતો ન હોય ત્યારે કાર્યરીતિ.

૫૮. કલમ ૫૨ હેઠળ કબજે લીધેલી બગડી જાય તેવી મિલકત બાબત કાર્યરીતિ.

૫૯. કલમ ૫૫, કલમ ૫૬ કે કલમ ૫૭ હેઠળ કરેલા હુકમો સામે અપીલ.

૬૦. મિલકત સરકારમાં કયારે નિહિત થાય.

૬૧. કબજે લીધેલી મિલકત મુકત કરવાની સત્તાનો અપવાદ.

૬૨. ગેરકાયદેસર કબજે લેવા બદલ શિક્ષા.

૬૩. ઝાડ તથા ઈમારતી લાકડાં ઉપર બનાવટી ચિહ્નો કરવા અથવા ચિહ્નો બગાડવા તથા સીમા ચિહ્નો બદલવા માટે શિક્ષા.

કલમ

૬૪. વોરંટ વગર પકડવાની સત્તા.

૬૫. પકડાયેલ વ્યકિતને મુચરકાને આધારે છોડવાની સત્તા.

૬૬. ગુનો થતો અટકાવવાની સત્તા.

૬૭. ગુનાનો સંક્ષિપ્ત રીતે ઈન્સાફ કરવાની સત્તા.

૬૮. ગુનાની માંડવાળ કરવાની સત્તા.

૬૯. વન-પેદાશ સરકારની માલિકીની માની લેવા બાબત.

પ્રકરણ ૧૦

ઢોરઅપ-પ્રવેશ

૭૦. "ઢોર અપ-પ્રવેશ અધિનિયમ, ૧૮૭૧" લાગુ પાડવા બાબત.

૭૧. તે અધિનિયમ હેઠળ ઠરાવેલા દંડમાં ફેરફાર કરવાની સત્તા.

પ્રકરણ ૧૧

વન અધિકારીઓ બાબત

૭૨. રાજ્ય સરકાર વન–અધિકારીઓને કેટલીક સત્તા આપી શકશે.

૭૩. વન–અધિકારીઓ રાજ્ય સેવકો ગણાશે.

૭૪. શુદ્ધબુધ્ધિથી કરેલાં કાર્યો માટે રક્ષણ.

૭૫. વન–અધિકારીઓને વેપાર કરવાની મના.

પ્રકરણ ૧૨

પેટા નિયમો

૭૬. નિયમો કરવાની વધારાની સત્તા.

૭૭. નિયમોના ભંગ માટે શિક્ષા.

૭૮. ક્યારે નિયમો કાયદા તરીકે અમલી બનશે.

પ્રકરણ ૧૩

પ્રકીર્ણ

૭૯. વન–અધિકારીઓ તથા પોલીસ અધિકારીઓને મદદ કરવાને બંધાયેલ વ્યકિતઓ.

૮૦. સરકારની તથા અન્ય વ્યકિતઓની મજમુ મિલકત હોય તેવાં વનનો વહીવટ.

૮૧. જે બજાવવા માટે સરકારી વનની પેદાશનો ભાગ ભોગવવા મળતો હોય તે નોકરીમાં ચૂક કરવા બાબત.

૮૨. સરકારનાં લેણાં વસૂલ કરવા બાબત.

૮૩. આવાં નાણાં માટે વન-પેદાશ ઉપર ધારણાધિકાર બાબત.

કલમ

૮૪. આ અધિનિયમ હેઠળ જોઈતી જમીન, "જમીન સંપાદન અધિનિયમ, ૧૮૯૪" હેઠળ જાહેર હેતુ માટે જરૂરી હોવાનું ગણવા બાબત.

૮૫. મુચરકા હેઠળ લેણી થતી દંડની રકમ વસૂલ કરવા બાબત.

૮૫-ક કેન્દ્ર સરકારના હકો માટે અપવાદ.

૮૬ અનુસૂચિ—રદ થઈ.

ભારત વન અધિનિયમ, ૧૯૨૭

(સન ૧૯૨૭નો અધિનિયમ ક્રમાંક ૧૬)

[૨૧મી સપ્ટેમ્બર, ૧૯૨૭]

[સન ૧૯૯૦ના ફેબ્રુઆરી મહિનાની ૧લી તારીખે અમલમાં હોય તે પ્રમાણે]

વન, વન-પેદાશની હેરફેર અને ઈમારતી લાકડાં તથા અન્ય વન-પેદાશ ઉપર લેવાતી ડ્યુટી સંબંધી કાયદો એકત્રિત કરવા બાબત અધિનિયમ.

વન, વન-પેદાશની હેરફેર અને ઈમારતી લાકડાં તથા અન્ય વન-પેદાશ ઉપર લેવાની ડ્યુટી સંબંધી કાયદો એકત્રિત કરવો ઈષ્ટ છે; આથી નીચેનો અધિનિયમ કરવામાં આવે છે :—

પ્રકરણ ૧

પ્રારંભિક

૧. (૧) આ અધિનિયમ, 'ભારત વન અધિનિયમ, ૧૯૨૭' કહેવાશે. ટૂંકી સંજ્ઞા અને વ્યાપ્તિ.

(૨) તે, સન ૧૯૫૬ના નવેમ્બર મહિનાની ૧લી તારીખની તરત પહેલાં ભાગ—ખ રાજ્યોના ભાગ હતાં તે રાજ્યક્ષેત્રો સિવાયના સમગ્ર ભારતને લાગુ પડે છે.

(૩) સન ૧૯૫૬ના નવેમ્બર મહિનાની ૧લી તારીખની તરત પહેલાં, બિહાર, મુંબઈ, કુર્ગ, દિલ્હી, મધ્ય પ્રદેશ, ઓરિસ્સા, પંજાબ, ઉત્તર પ્રદેશ અને પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્યોનાં ભાગ હતાં, તે રાજ્યક્ષેત્રોને તે લાગુ પડે છે; પરંતુ કોઈ રાજ્ય સરકાર, રાજપત્રમાં જાહેરનામાથી, જેને આ અધિનિયમ લાગુ પડતો હોય અને જ્યાં તે અમલમાં ન હોય તે સમગ્ર રાજ્ય કે તેના નિર્દિષ્ટ કરેલા કોઈ ભાગમાં આ અધિનિયમને અમલમાં લાવી શકશે.

રાજ્ય સુધારા

૧. સન ૧૯૬૦ના ગુજરાતના ૧૫મા અધિનિયમની કલમ ૬(ક)થી, કલમ ૧ની પેટા-કલમ (૨) પછી, નીચેનો પરંતુક ઉમેરવામાં આવ્યો છે :—

"પરંતુ ભારત વન (ગુજરાત એકીકરણ અને સુધારા) અધિનિયમ, ૧૯૬૦ના આરંભ થયે, આ અધિનિયમ ગુજરાત રાજ્યના સૌરાષ્ટ્ર વિસ્તારને પણ લાગુ પડશે".

૨. એજનથી, પેટા-કલમ (૩) પછી, નીચેનો પરંતુક ઉમેરવામાં આવ્યો છે :—

"પરંતુ ભારત વન (ગુજરાત એકીકરણ અને સુધારા) અધિનિયમ, ૧૯૬૦નો આરંભ થયે, આ અધિનિયમ રાજ્યના સૌરાષ્ટ્ર વિસ્તારમાં પણ અમલમાં આવશે.".

અર્થઘટન કલમ.

૨. આ અધિનિયમમાં, વિષય કે સંદર્ભથી વિરુદ્ધ ન હોય તો,—

(૧) "ઢોર"માં હાથી, ઊંટ, પાડા-ભેંસ, ઘોડા, ઘોડી, ખસી કરેલાં પ્રાણી, ટટ્ટુ, વછેરા, વછેરી, ખચ્ચર, ગધેડા, ડુક્કર, મેઢાં, મેઢીઓ, ઘેટાં, ઘેટીનાં બચ્ચાં, બકરાં અને લવારાંનો સમાવેશ થાય છે;

રાજ્ય સુધારા

સન ૧૯૬૦ના ગુજરાતના ૧૫મા અધિનિયમની કલમો, ૨, ૩, ૪, ૫, ૭ અને ૮ નીચે પ્રમાણે છે :—

'આ અધિનિયમ સન ૧૯૨૭ના ૧૬ માઅધિનિયમનાપ્રકરણ ૬ઠ્ઠાને અને કલમ ૪૧—કને લાગુ પડશે નહિ.

૨. આ અધિનિયમનો કોઈપણ મજકૂર, ઈમારતી લાકડું અને બીજી પેદાશ ઉપર જકાત નાખવાની કેન્દ્રીય સરકારની સત્તાને અને સીમાશુલ્કની હદ ઓળંગીને ઈમારતી લાકડાની હેરફેર અંગેની કેન્દ્ર સરકારની સત્તાને લગતા ભારત વન અધિનિયમ, ૧૯૨૭ના પ્રકરણ—૬ અને કલમ ૪૧-કને લાગુ પડશે નહિ.

સન ૧૯૨૭નો ૧૬ મો અધિનિયમ સૌરાષ્ટ્ર વિસ્તારમાં લાગુ પાડવા બાબત.

૩. આ અધિનિયમના આરંભની તરત જ પહેલાં ગુજરાત રાજ્યના મુંબઈ વિસ્તારમાં અમલ છે તે પ્રમાણેનો ભારત વન અધિનિયમ, ૧૯૨૭ આથી ગુજરાત રાજ્યના સૌરાષ્ટ્ર વિસ્તારમાં લાગુ પાડવામાં આવ્યો છે અને આવી રીતે લાગુ પાડવા અંગે તે વિસ્તારમાં અમલમાં રહેશે.

કચ્છ વિસ્તારમાં કેટલાક સુધારા લાગુ પાડવા બાબત.

૪. (૧) ભારત વન અધિનિયમ, ૧૯૨૭ ગુજરાત રાજ્યનાં કચ્છ વિસ્તારને જ માત્ર લાગુ પાડવામાં, સદરહુ અધિનિયમની જોગવાઈઓમાં કોઈપણ કાયદાથી કરેલા તમામ સુધારા (પછી તે તેમાં ફેરફાર કરીને, તેમાં એકને બદલે બીજો મજકૂર દાખલ કરીને, તેમાંથી મજકૂર રદ કરીને, તેમાં નવો મજકૂર દાખલ કરીને, તેમાં ઉમેરો કરીને અથવા બીજી રીતે કર્યા હોય તો પણ) અમલમાં ચાલુ ગણાતા બંધ થશે અને રદ થયેલા ગણાશે.

(૨) ગુજરાત રાજ્યના મુંબઈ વિસ્તાર પુરતા સદરહુ અધિનિયમમાં કરેલા અને આ અધિનિયમના આરંભ વખતે અમલમાં હોય તેવા તમામ સુધારા રાજ્યના કચ્છ વિસ્તારમાં લાગુ પાડવામાં આવ્યા છે અને તેમાં અમલમાં છે એમ ગણાશે અને સદરહુ અધિનિયમમાં સંબંધ ધરાવતી જોગવાઈઓ (પછી તે તેમાં ફેરફાર કરીને, તેમાં એકને બદલે બીજો મજકૂર દાખલ કરીને, તેમાંથી મજકૂર રદ કરીને, તેમાં નવો મજકૂર દાખલ કરીને, તેમાં ઉમેરો કરીને અથવા બીજી રીતે કર્યા હોય તો પણ) તદ્નુસાર સુધાર્યા છે એમ ગણાશે.

વ્યાખ્યા.

૫. આ અધિનિયમમાં હવે પછી જણાવેલી જોગવાઈઓમાં, "મુખ્ય અધિનિયમ" એ શબ્દ પ્રયોગ એટલે સમગ્ર ગુજરાત રાજ્ય પૂરતો 'ભારત વન અધિનિયમ, ૧૯૨૭'.

રદ કરવા બાબત.

૭. સન ૧૯૪૮ના સૌરાષ્ટ્ર રાજ્ય (કેન્દ્રીય અને મુંબઈ અધિનિયમો લાગુ પાડવા) બાબતના વટહુકમથી ગુજરાત રાજ્યના સૌરાષ્ટ્ર વિસ્તારમાં અનુકૂલ કર્યા પ્રમાણે અને લાગુ પાડયા પ્રમાણેના ભારત વન અધિનિયમ, ૧૯૨૭, તેના પ્રકરણ ૬ સિવાય, આથી રદ કર્યો છે.

અપવાદરૂપ ઠરાવ.

૮. આ અધિનિયમની રૂએ કોઈપણ કાયદો રદ કરવાથી—

(ક) તેવી રીતે રદ કરેલા કાયદાના પૂર્વ અમલને અથવા તે હેઠળ યોગ્ય રીતે કરેલા અથવા કરવા દીધેલા કોઈપણ કૃત્યને;

(ખ) તેવી રીતે રદ કરેલ કાયદા હેઠળ સંપાદન કરેલ, પ્રાપ્ત થયેલ અથવા વ્હોરેલ કોઈપણ હક, વિશેષાધિકાર, ફરજ અથવા જવાબદારીને; અથવા

(ગ) તેવી રીતે રદ કરેલ કાયદાની જોગવાઈઓ પૈકી કોઈપણ જોગવાઈ વિરુદ્ધ કરેલા કોઈપણ ગુનાના સંબંધમાં થયેલ કંઈપણ દંડ, જપ્તી અથવા શિક્ષાને; અથવા

(૨) "વન-અધિકારી" એટલે આ અધિનિયમના તમામ કે કોઈ હેતુ સિદ્ધ કરવા માટે અથવા આ અધિનિયમ કે તે હેઠળ કરેલા કોઈ નિયમ મુજબ વન-અધિકારીની કામગીરી માટે રાજ્ય સરકાર અથવા રાજ્ય સરકારે આ અર્થે અધિકાર આપેલા કોઈ અધિકારી નીમે તે વ્યકિત.

(૩) "વન સંબંધી ગુનો" એટલે આ અધિનિયમ કે તે હેઠળ કરેલા કોઈ નિયમ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર બનતો ગુનો.

રાજ્ય સુધારા—ચાલુ

(ઘ) ઉપરોકત કોઈપણ હક, વિશેષાધિકાર, ફરજ, જવાબદારી, દંડ, જપ્તી અથવા શિક્ષાના સંબંધમાં કોઈપણ તપાસ, કાનુની કાર્યવાહી અથવા ઉપાયને,

અસર થશે નહિ અને જાણે કે આ અધિનિયમ પસાર થયો ન હોય તેમ આવી કોઈપણ તપાસ, કાનુની કાર્યવાહી અથવા ઉપાય માંડી શકાશે, ચાલુ રાખી શકાશે અથવા અમલમાં મુકી શકાશે અને આવો કોઈપણ દંડ, જપ્તી અથવા શિક્ષા નાખી સકાસે :

વધુમાં, આગલા પરંતુકને અધીન રહીને, તેવી રીતે રદ કરેલા કાયદાની જોગવાઈઓથી અથવા તે હેઠળ (કાઢેલા જાહેરનામા અને આદેશો, કરેલ નિયમો, નિયુકિતઓ, અધિકારપત્રો, ચોકસીઓ, હુકમો, જાહેરાતો, મિલકતનાં નામફેર અથવા જપ્તી, સ્થાપેલ વન કોર્ટો, આપેલી સત્તા અથવા મંજૂરી, આપેલા લાયસન્સો, પરવાનગીઓ અથવા પ્રવેશપત્રો, પ્રસિધ્ધ કરેલ ઉદ્ઘોષણાઓ, કરેલી નોંધો, કાઢેલી અથવા બજાવેલી નોટિસો, હાથ પર લીધેલ વનનું નિયંત્રણ અથવા વ્યવસ્થા અને કરેલાં ખત સહિત) કરેલું કોઈપણ કૃત્ય અથવા લીધેલું કંઈપણ પગલું, જેટલે સુધી તે આ અધિનિયમથી સુધાર્યા પ્રમાણેના મુખ્ય અધિનિયમની જોગવાઈઓ સાથે અસંગત ન હોય તેટલે સુધી, મુખ્ય અધિનિયમની તત્સમાન જોગવાઈઓ હેઠળ કરેલું અથવા લીધેલું ગણાશે અને મુખ્ય અધિનિયમ હેઠળ કરેલા કોઈપણ કૃત્ય અથવા લીધેલાં કોઈપણ પગલાંથી ફેરવવામાં, રદ કરવામાં અથવા સુધારવામાં ન આવે ત્યાં સુધી, તદનુસાર અમલમાં ચાલુ રહેશે".

(૪) "વન-પેદાશ"માં નીચેનાનો સમાવેશ થાય છે—

(ક) વનમાંથી મળેલ અથવા લાવેલ હોય કે ન હોય તે ઈમારતી લાકડાં, કોલસા, કુચુક (કાચું રબ્બર), કાથો લાકડાનું તેલ, રાળ, કુદરતી વાર્નિશ, છાલ, લાખ, મહુડાનાં ફુલ, મહુડાના બી, કુથ અને હરડાં; અને

(ખ) વનમાંથી મળેલી અથવા લાવેલી નીચેની વસ્તુઓ—

(૧) ઝાડ તથા પાંદડાં, ફૂલ તથા ફળ અને ઝાડના, આગળ જણાવવામાં આવ્યા ન હોય તેવા તમામ ભાગો અથવા પેદાશ;

(૨) ઝાડ સિવાયના (ઘાસ, વેલ, બરૂ તથા લીલ સહિતના) છોડ અને તેના તમામ ભાગો કે પેદાશ;

(૩) જંગલી પ્રાણીઓ અને ચામડું, હાથી દાંત, શીંગડાં, હાડકાં, રેશમ, કોશેટો (રેશમના કીડાનું ઘર), મધ તથા મીણ અને પ્રાણીઓના બીજા તમામ ભાગો કે પેદાશ; અને

(૪) પીટ (કોહવાઈને સખત બનેલી કાર્બનયુક્ત વનસ્પતિ), સપાટી ઉપરની માટી, ખડક તથા (ચૂનાના પથ્થર, છારૂ, ખનિજ તેલ તથા ખાણની તથા પથ્થર ખાણની તમામ ઊપજ સહિત) ખનિજ પદાર્થો;

(૪ક) "માલિક"માં કોર્ટ ઓફ વોર્ડ્ઝની દેખરેખ હેઠળ અથવા તેના હવાલામાં હોય તેવી મિલકતની બાબતમાં તેવા ન્યાયાલયનો સમાવેશ થાય છે;

(૫) "નદી"માં કુદરતી કે માનવસર્જિત ઝરા, નહેર, ખાડી અથવા અન્ય જળપ્રવાહનો સમાવેશ થાય છે;

(૬) "ઈમારતી લાકડાં"માં પડી ગયેલ અથવા પાડી નાખવામાં આવેલા ઝાડનો અને કોઈ હેતુસર કે તે વિના કાપી, કોતરી કે કોરી કાઢેલા હોય કે ન હોય તેવા તમામ લાકડાનો સમાવેશ થાય છે; અને

(૭) "ઝાડ"માં તાડ, વાંસ, ઠૂંઠાં, ઝાંખરાં તથા નેતરનો સમાવેશ થાય છે.

રાજ્ય સુધારા

૧. કલમ ૨ના ખંડ (૪) ના પેટા-ખંડ (ક)માં, "કુથ" એ શબ્દ પછી, "આસીન્દ્રા અને ટીમરૂનાં પાન" એ શબ્દો સન ૧૯૫૫ના મુંબઈના ૨૪મા અધિનિયમની કલમ ૨ થી દાખલ કરવામાં આવ્યા છે.

૨. કલમ ૨ના ખંડ (૪)ના પેટા-ખંડ (ક)માં "ટીમરુનાં પાન" એ શબ્દો પછી, "રોશા ઘાસ, રાવૉલ્ફિયા સર્પેન્ટિના (સર્પગંધા)" એ શબ્દો સન ૧૯૫૯ના મુંબઈના ૧૭મા અધિનિયમની કલમ ૨ થી દાખલ કરવામાં આવ્યા છે.

૩. કલમ ૨ના ખંડ (૪)ના પેટા-ખંડ (ક)માં "રાવૉલ્ફિયા સર્પેન્ટિના (સર્પગંધા)" એ શબ્દો ને બદલે "રાવૉલ્ફિયા સર્પેન્ટિના (સર્પગંધા), કડાયા ગુંદર" એ શબ્દો સન ૧૯૭૬ના ગુજરાતના ૧૧મા અધિનિયમની કલમ ૨ થી મુકવામાં આવ્યા છે.

૪. કલમ ૨માં, ખંડ (૪ક) પછી, નીચેના ખંડો, સન ૧૯૬૦ના ગુજરાતના ૧૫મા અધિનિયમની કલમ ૬ (ખ)થી દાખલ કરવામાં આવ્યા છે:—

"(૪ખ) "પોલીસ અધિકારી" એટલે, મુંબઈ પોલીસ અધિનિયમ, ૧૯૫૧માં વ્યાખ્યા કર્યા પ્રમાણેનો કોઈ પોલીસ અધિકારી;.

"(૪ગ) "મહેસૂલ અધિકારી" એટલે, મુંબઈ જમીન મહેસૂલ અધિનિયમ, ૧૮૭૯માં વ્યાખ્યા કર્યા પ્રમાણેનો અથવા જ્યાં તે અધિનિયમ અમલમાં ન હોય ત્યાં, તે અધિનિયમના તત્સમાન કાયદામાં વ્યાખ્યા કર્યા પ્રમાણેનો કોઈ મહેસૂલ અધિકારી;".

કેન્દ્ર અથવા મુંબઈ અધિનિયમોના કેટલાક ઉલ્લેખોનો અર્થ.

૫. કલમ ૨ પછી, નીચેની કલમ સન ૧૯૬૦ના ગુજરાતના ૧૫મા અધિનિયમની કલમ ૬(ગ) થી દાખલ કરવામાં આવી છે:—

"૨-ક. ગુજરાત રાજ્યના મુંબઈ વિસ્તાર સિવાયના કોઈ વિસ્તારને આ અધિનિયમ લાગુ પાડવામાં, કેન્દ્ર અથવા મુંબઈના કોઈ અધિનિયમની જોગવાઈનો કોઈ ઉલ્લેખ, તે વિસ્તારમાં આવો કોઈ અધિનિયમ અમલમાં ન હોય ત્યારે તે વિસ્તારમાં કોઈ તત્સમાન કાયદો અમલમાં હોય, તો તેની જોગવાઈનો ઉલ્લેખ છે એમ સમજવું.".

પ્રકરણ ૨

આરક્ષિત વન બાબત.

વનોને આરક્ષિત બનાવવાની સત્તા.

૩. સરકારી મિલકત હોય અથવા જેની ઉપર સરકારના માલિકી હકો હોય અથવા જેની તમામ વન--પેદાશ ઉપર અથવા તેના કોઈ ભાગ ઉપર સરકારનો હક હોય તેવી વન-જમીન અથવા પડતર જમીનને આમાં હવે પછી જોગવાઈ કરેલી રીતે રાજ્ય સરકાર આરક્ષિત વન બનાવી શકશે.

રાજ્ય સરકાર દ્વારા જાહેરનામું.

૪. (૧) કોઈ જમીનને આરક્ષિત વન બનાવવાનો નિર્ણય કરવામાં આવે ત્યારે, રાજ્ય સરકારે રાજપત્રમાં જાહેરનામું બહાર પાડવું જોઈશે અને તેનાથી—

(ક) એ જમીનને આરક્ષિત વન બનાવવાનો નિર્ણય કર્યો છે એવું જાહેર કરવું જોઈશે.

(ખ) શક્ય હોય તેટલી ચોકસાઈથી, આવી જમીનનું સ્થળ તથા હદ નિર્દિષ્ટ કરવા જોઈશે, અને

(ગ) આવી હદની કોઈ જમીનમાં અથવા જમીન ઉપર અથવા વનની કોઈ પેદાશમાં અથવા પેદાશ ઉપર કોઈ વ્યક્તિના કહેવાતા વિદ્યમાન હકના, અસ્તિત્વ, પ્રકાર અને પ્રમાણની તપાસ કરી તે નક્કી કરવા માટે અને તે અંગે આ પ્રકરણમાં જોગવાઈ કર્યા પ્રમાણે તજવીજ કરવા માટે (જેને આમાં હવે પછી, "વન-વ્યવસ્થા અધિકારી" કહ્યા છે તેવા) એક અધિકારીની નિમણુંક કરવી જોઈશે.

સ્પષ્ટીકરણ.—ખંડ (ખ) ના હેતુ માટે, રસ્તા, નદી, ડુંગરની ધાર અથવા બીજી જાણીતી કે સહજ સમજાય એવી સીમા જણાવીને વનની હદનું કરેલું વર્ણન પૂરતું થશે.

(૨) પેટા-કલમ (૧) ના ખંડ (ગ) હેઠળ નીમવામાં આવે તે અધિકારી સામાન્ય રીતે વન વ્યવસ્થા અધિકારીના હોદ્દા સિવાયનો વન સંબંધી બીજો કોઈ હોદ્દો ધરાવતો હોવો ન જોઈએ.

(૩) આ અધિનિયમ હેઠળ વન-વ્યવસ્થા અધિકારીની ફરજો બજાવવા માટે રાજ્ય સરકારને વધુમાં વધુ ત્રણ અધિકારીઓ નીમવામાં આ કલમના કોઈ મજકૂરથી બાધ આવશે નહિ. પરંતુ તેમાંથી એકથી વધુ વ્યકિત ઉપર કહ્યા પ્રમાણેના હોદ્દાસિવાય વન સંબંધી બીજો કોઈ હોદ્દો ધરાવનાર હોવી જોઈશે નહિ.

વન-હકો પ્રાપ્ત થવાને બાધ.

૫. કલમ ૪ હેઠળ જાહેરનામું બહાર પાડ્યા પછી, ઉત્તરાધિકારથી અથવા સરકારે કે સરકાર તરફથી અથવા જાહેરનામું બહાર પાડવામાં આવ્યું તે વખતે આવો હક જેમના હિતમાં નિહિત હતો તે વ્યકિતએ કે તે વ્યકિત તરફથી લિખિત રીતે આપેલી ગ્રાન્ટ કે કરારથી પ્રાપ્ત કર્યો હોય તે સિવાય, એ જાહેરનામામાં દર્શાવેલી જમીનમાં કે તે ઉપર કોઈ હક પ્રાપ્ત કરી શકાશે નહિ; અને રાજ્ય સરકાર આ અર્થે કરે તે નિયમોને અનુસર્યા સિવાય, એ જમીનને વાવેતર માટે અથવા બીજા કોઈ હેતુ માટે ત્યાર પછી સાફ કરી શકાશે નહિ.

વન-વ્યવસ્થા અધિકારી દ્વારા ઢંઢેરો બહાર પાડવા બાબત.

૬. કલમ ૪ હેઠળ જાહેરનામું બહાર પાડ્યું હોય ત્યારે, જાહેરનામામાં દર્શાવેલી જમીનની આસપાસના દરેક નગરમાં તથા ગામમાં વન વ્યવસ્થા અધિકારી સ્થાનિક લોકભાષામાં નીચેની વિગતો સહિત ઢંઢેરો પ્રસિદ્ધ કરશે—

(ક) શક્ય તેટલી ચોકસાઈથી સૂચિત વનનું સ્થળ તથા તેની હદ નિર્દિષ્ટ કરશે;

(ખ) આવું વન આરક્ષિત થવાથી આમાં હવે પછી જોગવાઈ કર્યા પ્રમાણે આવનાર પરિણામનો ખ્યાલ આપશે; અને

(ગ) એ ઢંઢેરાની તારીખથી ત્રણ મહિના કરતાં ઓછી નહિ તેટલી મુદત નક્કી કરશે અને કલમ ૪ અથવા કલમ ૫માં જણાવેલા કોઈ હકનો દાવો કરનાર દરેક વ્યકિતને તે હકના પ્રકાર તથા હક અંગે વળતરનો દાવો હોય તો તેની રકમ તથા વિગત દર્શાવતી લિખિત નોટિસ સદરહુ મુદતમાં વન વ્યવસ્થા અધિકારીને આપવા અથવા તેની સમક્ષ હાજર થઈને સદરહુ હકીકત જણાવવા ફરમાવશે.

વન-વ્યવસ્થા અધિકારીએ કરવાની તપાસ.

૭. કલમ ૬ હેઠળ કરેલાં તમામ કથનો વન-વ્યવસ્થા અધિકારીએ લખી લેવાં જોઈશે અને તે કલમ હેઠળ યોગ્ય રીતે કરેલા તમામ દાવા તથા કલમ ૪ કે કલમ ૫ માં જણાવેલા અને કલમ ૬ હેઠળ દાવો નહિ કરેલા હકોના અસ્તિત્વના જેટલે અંશે સરકારના રેકર્ડ ઉપરથી તથા તે બાબતની જેને માહિતી હોવાનો સંભવ હોય એ વ્યકિતની જુબાની ઉપરથી મેળવી શકાય તેટલી જાણ મેળવવા તેણે અનુકૂળ જગાએ તપાસ કરવી જોઈશે.

વન-વ્યવસ્થા અધિકારીની સત્તા.

૮. આવી તપાસ માટે વન-વ્યવસ્થા અધિકારી નીચેની સત્તા વાપરી શકશે—

(ક) કોઈ જમીન ઉપર જાતે અથવા આ હેતુ માટે તેણે અધિકાર આપેલા અધિકારી દ્વારા દાખલ થવાની તથા તે જમીનના સરવે, હદ-નિશાન અને નકશો કરવાની સત્તા; અને

(ખ) દાવાનો ઈન્સાફ કરતી વખતની દીવાની ન્યાયાલયની સત્તા.

હકો નાશ થવા બાબત.

૯. જેને અંગે કલમ ૬ હેઠળ દાવો કર્યો ન હોય તથા જેના અસ્તિત્વની જાણ કલમ ૭ હેઠળ તપાસ કર્યા ઉપરથી પ્રાપ્ત થઈ ન હોય તે હકો અંગે દાવો કરનાર વ્યક્તિ કલમ ૬ હેઠળ ઠરાવેલી મુદતમાં આવો દાવો ન કરવા માટે તેને પૂરતું કારણ હતું એવી ખાતરી, કલમ ૨૦ હેઠળનું જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ થયા પહેલાં, વન-વ્યવસ્થા અધિકારીને આપે નહિ, તો તે હકો નાશ થશે.

ફરતી ખેતીની પદ્ધતિ સંબંધી દાવાની તજવીજ.

૧૦. (૧) ફરતી ખેતીની પ્રથા સંબંધી કોઈ દાવો કરવામાં આવે ત્યારે, એ દાવા અંગેની તથા જેની હેઠળ તે પદ્ધતિ ચલાવાતી અથવા નિયંત્રિત થતી હોય તે કોઈ સ્થાનિક નિયમ કે હુકમની વિગતો જણાવતું કથન વન-વ્યવસ્થા અધિકારીએ લખવું જોઈશે અને એ પ્રથા પૂરી કે અંશમાં ચાલુ રાખવા કે પ્રતિબંધિત કરવા વિષે પોતાના અભિપ્રાય સહિત તેણે તે કથન રાજ્ય સરકારને સાદર કરવું જોઈશે.

(૨) એ કથન તથા અભિપ્રાય મળ્યે, રાજ્ય સરકાર એવી પ્રથા પૂરી કે અંશમાં ચાલુ રાખવા પરવાનગી આપતો અથવા પ્રતિબંધ કરતો હુકમ કરી શકશે.

(૩) જો આવી પ્રથા પૂરી કે અંશમાં ચાલુ રાખવાની પરવાનગી આપવામાં આવે તો તે માટે વન-વ્યવસ્થા અધિકારી નીચે પ્રમાણે કરી શકશે—

(ક) પૂરતા પ્રમાણમાં, યોગ્ય પ્રકારની અને વાજબી રીતે અનુકૂળ વિસ્તારમાં હોય તેવી જમીન દાવેદારોના હેતુઓ માટે છોડવા, વ્યવસ્થા હેઠળની જમીનની સીમાઓમાં ફેરફાર કરી શકશે, અથવા

(ખ) વ્યવસ્થા હેઠળની જમીનના ચોક્કસ ભાગોનાં જુદાં હદ નિશાન કરી તેમાં પોતે ઠરાવે તે શરતોએ દાવેદારોને પ્રથા મુજબ ફરતી ખેતીની પરવાનગી આપશે.

(૪) પેટા-કલમ (૩) હેઠળ કરવામાં આવે તે તમામ વ્યવસ્થા રાજ્ય સરકારની પૂર્વ મંજૂરીને અધીન રહેશે.

(૫) તમામ કેસોમાં ફરતી ખેતીની પ્રથા રાજ્ય સરકારના નિયંત્રણ, પ્રતિબંધ અને નાબૂદી કરવાના અધિકારને અધીન વિશેષાધિકાર રહેશે.

જેના ઉપર હકનો દાવો થયો હોય તે જમીન સંપાદિત કરવાની સત્તા.

૧૧. (૧) જવા-આવવાના કે ઢોર ચારવાના હક સિવાયના કોઈ જમીનમાંના અથવા જમીન ઉપરના બીજા હક અંગેના અથવા વન-પેદાશ કે જળમાર્ગના હક અંગેનો દાવો હોય ત્યારે, વન-વ્યવસ્થા અધિકારીએ તે દાવાનો પૂરો કે આંશિક સ્વીકાર કે અસ્વીકાર કરતો હુકમ કરવો જોઈશે.

(૨) જો તે દાવો પૂરો કે અંશત: સ્વીકાર્યો હોય, તો વન-વ્યવસ્થા અધિકારીએ નીચેમાંનું કાંઈ કરવું જોઈશે—

(૧) એ જમીન સૂચિત વનની હદની બહાર રાખવી જોઈશે; અથવા

(૨) માલિકના હક તે છોડી દે તેવી સમજૂતી તેની સાથે સાધવી જોઈશે; અથવા

(૩) "જમીન સંપાદન અધિનિયમ, ૧૮૯૪"માં જોગવાઈ કરેલી રીતે એ જમીનના સંપાદનની કાર્યવાહી કરવી જોઈશે. *સન ૧૮૯૪ નો ૧ લો.*

(૩) એ જમીનનું તે રીતે સંપાદન કરવા માટે—

(ક) વન-વ્યવસ્થા અધિકારી "જમીન સંપાદન અધિનિયમ, ૧૮૯૪" હેઠળ કાર્યવાહી કરનાર કલેક્ટર ગણાશે; *સન ૧૮૯૪ નો ૧ લો.*

(ખ) દાવેદાર, હિત ધરાવનાર તથા તે અધિનિયમની કલમ ૯ હેઠળ આપેલી નોટિસ અનુસાર તેની રૂબરૂ હાજર થનાર વ્યક્તિ ગણાશે;

(ગ) તે અધિનિયમની આગલી કલમોની જોગવાઈઓ પળાયેલ હોવાનું ગણાશે; અને

(ઘ) દાવેદારની સંમતિથી કલેક્ટર અથવા બન્ને પક્ષકારોની સંમતિથી ન્યાયાલય, જમીનના રૂપમાં અંશત: અથવા જમીનના રૂપમાં અને અંશત: નાણાનાં રૂપમાં વળતર આપી શકશે.

ઢોર ચારવાના અથવા વન પેદાશના હકો અંગેના દાવા ઉપર હુકમ.

૧૨. ઢોર ચારવાના અથવા વન-પેદાશના હકો અંગેના દાવાની બાબતમાં, વન-વ્યવસ્થા અધિકારી તેનો પૂરો કે આંશિક સ્વીકાર અથવા અસ્વીકાર કરતો હુકમ કરી શકશે.

વન-વ્યવસ્થા અધિકારીએ નોંધ કરવા બાબત.

૧૩. વન-વ્યવસ્થા અધિકારી કલમ ૧૨ હેઠળ કોઈ હુકમ કરે ત્યારે, બને ત્યાં સુધી નીચે પ્રમાણે નોંધ કરશે,—

(ક) હકનો દાવો કરનાર વ્યકિતનું નામ, તેના પિતાનું નામ, તેની જ્ઞાતિ, તેનુ રહેવાનું સ્થળ અને ધંધો; અને

(ખ) જેના માટે એવા હકોની રૂએ દાવો થયેલ હોય તે તમામ ખેતરો કે ખેતરોના જૂથ (હોય તો તે)ની ઓળખ, સ્થાન અને વિસ્તાર તથા તમામ મકાનો (હોય તો તે)ની ઓળખ અને સ્થાન.

પોતે દાવો સ્વીકારે ત્યારે નોંધ કરવા બાબત.

૧૪. કલમ ૧૨ હેઠળ વન-વ્યવસ્થા અધિકારી કોઈ દાવો પૂરો કે અંશતઃ સ્વીકારે તો, જેટલાં તથા જે પ્રકારનાં ઢોર વનમાં ચારવાનો દાવેદારને વખતોવખત હક હોય તે, તથા જે મોસમમાં આમ ચારવાની છૂટ હોય તે તથા જેટલું ઈમારતી લાકડું તથા વન-પેદાશ વખતોવખત લેવા અથવા મેળવવાનો તેને હક હોય તે અને, યથા પ્રસંગ, જરૂરી જણાય તેવી બીજી બિગતો જણાવીને, જેટલે અંશે પોતે દાવો સ્વીકાર્યો હોય તે પણ તેણે નોંધવું જોઈશે. દાવાની રૂએ મેળવેલું ઈમારતી લાકડું અથવા બીજી વન-પેદાશનું વેચાણ કે અદલાબદલો થઈ શકશે કે કેમ તેની પણ તેણે નોંધ કરવી જોઈશે.

સ્વીકારેલા હકોના ભોગવટા બાબત.

૧૫. (૧) આ પ્રમાણે નોંધ કર્યા પછી, વન-વ્યવસ્થા અધિકારીએ પોતે સંપૂર્ણ વિવેકશકિત વાપરીને તથા જેને અંગે દાવો થયો હોય તે આરક્ષિત વનની જાળવણી ઉપર પૂરતું લક્ષ આપીને, આ રીતે સ્વીકારેલો હકોનો નિરંતર ભોગવટો થઈ શકે તે જોવા હુકમો કરવા જોઈશે.

(૨) આ હેતુ માટે વન-વ્યવસ્થા અધિકારી—

(ક) પૂરતા વિસ્તારનો તથા વાજબી રીતે અનુકૂળ વિસ્તારમાં હોય તેવાં બીજા વન-પ્રદેશ, એવા દાવેદારો માટે નિયત કરવાના હુકમ અને સ્વીકાર્યા પ્રમાણેનો, યથાપ્રસંગ, ઢોર ચારવાનો અથવા વનની પેદાશનો હક દાવેદારોને આપ્યાનો હુકમ નોંધી શકશે; અથવા

(ખ) પૂરતા પ્રમાણમાં તથા વાજબી રીતે અનુકૂળ વિસ્તારમાં હોય તેવી વન-જમીન દાવેદારોના ઉપયોગ માટે છોડવા માટે સૂચિત વનની સીમાઓમાં ફેરફાર કરી શકશે; અથવા

(ગ) રાજ્ય સરકાર આ અર્થે વખતોવખત ઠરાવે તે મોસમમાં, સૂચિત વનમાં તે ભાગમાં તથા તેવા નિયમો હેઠળ સ્વીકાર્યા પ્રમાણેનો, યથાપ્રસંગ, ઢોર ચારવા અંગેનો અથવા વનની પેદાશ અંગેનો હક તે દાવેદારો માટે ચાલુ રાખવાનો હુકમ નોંધી શકશે.

હકનું વળતરમાં રૂપાંતર.

૧૬. આરક્ષિત વનની જાળવણીને યોગ્ય રીતે ધ્યાનમાં લઈને, વન-વ્યવસ્થા અધિકારીને એમ જણાય કે સ્વીકાર્યા પ્રમાણેના સદરહુ હકોનો નિરંતર ભોગવટો થઈ શકે તેવી કલમ ૧૫ હેઠળ વ્યવસ્થા કરવાનું અશકય છે ત્યારે, આ માટે રાજ્ય સરકાર આ અર્થે કરે તે નિયમોને અધીન રહીને, તેણે આવા હકોના વળતરના રૂપાંતરના ગણતરી કરી અને તેની અવેજીમાં તે વ્યકિતને નાણાંની રકમ અથવા જમીન અથવા પોતાને યોગ્ય લાગે તેવી બીજી રીતથી ચુકવણી કરવી જોઈશે.

કલમ ૧૧, કલમ ૧૨, કલમ ૧૫ અથવા કલમ ૧૬ હેઠળ કરેલા હુકમ સામે અપીલ.

૧૭. આ અધિનિયમ હેઠળ દાવો કરનાર વ્યકિત, અથવા વન-અધિકારી કે રાજ્ય સરકારે આ અર્થે સામાન્ય રીતે અથવા ખાસ રીતે અધિકાર આપ્યો હોય તે અન્ય વ્યકિત, એ દાવા ઉપર વન-વ્યવસ્થા અધિકારીએ કલમ ૧૧, કલમ ૧૨, કલમ ૧૫ કે કલમ ૧૬ હેઠળ કરેલા હુકમની તારીખથી ત્રણ મહિનાની અંદર એ હુકમો ઉપરની અપીલની સુનાવણી માટે, રાજ્ય સરકારે રાજપત્રમાં જાહેરનામાથી નીમેલા કલેકટર કરતાં ઊતરતો દરજ્જો ન ધરાવતા મહેસૂલ ખાતાના અધિકારી સમક્ષ એ હુકમ સામે અપીલ કરી શકશે:

રાજ્ય સુધારો

સન ૧૯૬૦ના ગુજરાતના ૧૫મા અધિનિયમની કલમ ૬ (ઘ)થી, કલમ ૧૨ને તે કલમની પેટા-કલમ (૧) તરીકે ફરી નંબર આપવામાં આવ્યો છે અને તેવી રીતે ફરી નંબર આપેલ પેટા-કલમ (૧) પછી, નીચેની પેટા-કલમ (૨) દાખલ કરવામાં આવી છે :—

"(૨) પેટા-કલમ (૧) હેઠળ કરેલા હુકમની એક નકલ, વન-વ્યવસ્થા અધિકારી દાવેદારને પૂરી પાડશે અને તે હુકમની બીજી નકલ તપાસ વખતે હાજર રહ્યો હોય તે વન-અધિકારીને અથવા આવો અધિકારી હાજર ન રહ્યો હોય, તો વન-વિભાગીય અધિકારીને મોકલશે.".

પરંતુ રાજ્ય સરકારે નીમેલું ત્રણ વ્યકિતઓનું બનેલું ન્યાયાલય (જેને આમાં હવે પછી "વન-ન્યાયાલય" કહયું છે તે) રાજ્ય સરકાર સ્થાપી શકશે, અને જ્યારે એ રીતે વન-ન્યાયાલય સ્થાપવામાં આવે ત્યારે, આવી તમામ અપીલો તે ન્યાયાલયને કરવી જોઈશે.

કલમ ૧૭ હેઠળની અપીલ.

૧૮. (૧) કલમ ૧૭ હેઠળની દરેક અપીલ લિખિત અરજી રૂપે હોવી જોઈશે અને તે વન-વ્યવસ્થા અધિકારીને પહોંચાડવી જોઈશે. તેણે વિના વિલંબે તે અરજી સુનાવણી માટે યોગ્ય સત્તાધિકારીને મોકલવી જોઈશે.

(૨) અપીલ કલમ ૧૭ હેઠળ નીમેલા અધિકારીને કરી હોય તો, જમીન મહેસૂલને લગતી બાબતોની સુનાવણી માટે તે સમયમાં ઠરાવાઈ હોય તે રીતે તેની સુનાવણી કરવી જોઈશે.

(૩) અપીલ વન-ન્યાયાલયને કરી હોય તો, ન્યાયાલય અપીલની સુનાવણી માટે દિવસ તથા સૂચિત વનની નજીકનું અનુકૂળ સ્થળ નક્કી કરી, પક્ષકારોને તે બાબતની નોટિસ આપશે અને તે અનુસાર આવી અપીલની સુનાવણી કરશે.

(૪) યથાપ્રસંગ, એ અધિકારીએ અથવા ન્યાયાલયે અથવા એ ન્યાયાલયના સભ્યોમાંથી બહુમતી ધરાવતા સભ્યોએ તે અપીલ ઉપર કરેલો હુકમ, માત્ર રાજ્ય સરકાર દ્વારા રિવિઝનને અધીન રહીને, આખરી ગણાશે.

વકીલો.

૧૯. રાજ્ય સરકાર અથવા આ અધિનિયમ હેઠળ દાવો કરનાર વ્યકિત, આ અધિનિયમ હેઠળની કોઈ તપાસ કે અપીલ દરમિયાન વન-વ્યવસ્થા અધિકારી અથવા અપીલ અધિકારી અથવા અપીલ ન્યાયાલય સમક્ષ પોતાની વતી હાજર થવા, વકીલાત કરવા તથા કામ કરવા માટે કોઈ વ્યકિતને નિયુકત કરી શકશે.

આરક્ષિત વન જાહેર કરતું જાહેરનામું.

૨૦. (૧) રાજ્ય સરકાર નીચેના સંજોગોમાં આરક્ષિત બનાવવાનાં વનનાં સીમા ચિહ્નો ચોડીને અથવા બીજી રીતે તેની હદ સ્પષ્ટ રીતે નિર્દિષ્ટ કરતું અને જાહેરનામામાં ઠરાવેલી તારીખથી તેને આરક્ષિત જાહેર કરતું જાહેરનામું રાજપત્રમાં પ્રસિધ્ધ કરશે :—

(ક) દાવા કરવા માટે કલમ ૬ હેઠળ નિયત કરેલી મુદત પૂરી થઈ ગઈ હોય, અને તે કલમ અથવા કલમ-૯ હેઠળ દાવો કર્યો હોય તે તમામ દાવાઓનો વન-વ્યવસ્થા અધિકારીએ નિકાલ કરી નાખ્યો હોય;

(ખ) આવા કોઈ દાવા થયા હોય, તો એ દાવા અંગે થયેલા હુકમ ઉપર અપીલ કરવાની, કલમ ૧૭ થી મર્યાદિત કરેલી મુદત પૂરી થઈ ગઈ હોય અને એ મુદતની અંદર કરાઈ હોય તે તમામ અપીલોનો, અપીલ અધિકારીએ અથવા ન્યાયાલયે નિકાલ કરી નાખ્યો હોય; અને

(ગ) કલમ ૧૧ હેઠળ વન-વ્યવસ્થા અધિકારીએ "જમીન સંપાદન અધિનિયમ, ૧૮૯૪" હેઠળ સંપાદિત કરવાનું પસંદ કર્યું હોય તેવી સૂચિત વનમાં સમાવિષ્ટ કરવાની (હોય તે) તમામ જમીન તે અધિનિયમની કલસ ૧૬ હેઠળ સરકારમાં નિહિત થઈ ગઈ હોય. સન ૧૮૯૪નો ૧લો.

(૨) એ રીતે ઠરાવેલી તારીખથી તે વન આરક્ષિત વન ગણાશે.

વનના આજુબાજુના પ્રદેશમાં આવા જાહેરનામાના ભાષાંતરની પ્રસિદ્ધિ.

૨૧. આવા જાહેરનામાથી ઠરાવેલી તારીખ પહેલાં વન-અધિકારીએ વનની આસપાસના દરેક નગર તથા ગામમાં સ્થાનિક લોકભાષામાં તે જાહેરનામાનું ભાષાંતર પ્રસિધ્ધ કરાવવું જોઈશે.

કલમ ૧૫ અથવા કલમ ૧૮ હેઠળ થયેલી વ્યવસ્થા ફેરવવાની સત્તા.

૨૨. કલમ ૨૦ હેઠળ કોઈ જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ થયાની તારીખથી પાંચ વર્ષની અંદર કલમ ૧૫ કે કલમ ૧૮ હેઠળ થયેલી કોઈ વ્યવસ્થા રાજ્ય સરકાર ફેરવી શકશે અને આ માટે કલમ ૧૫ કે કલમ ૧૮ હેઠળ કરેલો કોઈ હુકમ રદ કરી શકશે અથવા તેમાં સુધારા કરી શકશે અને કલમ ૧૫માં નિર્દિષ્ટ કરેલી કાર્યવાહીમાંથી એકને બદલે બીજી કાર્યવાહી કરવાનો અથવા કલમ ૧૨ હેઠળ સ્વીકારેલા હકોનું કલમ ૧૬ હેઠળ વળતરનું રૂપાંતર કરી આપવાનો આદેશ આપી શકશે.

૨૩. ઉત્તરાધિકારથી અથવા સરકારે અથવા સરકાર તરફથી અથવા કલમ ૨૦ હેઠળ જાહેરનામું બહાર પાડવામાં આવ્યું હોય તે વખતે જેનામાં આવો હક નિહિત હતો તે વ્યક્તિએ કે તે વ્યક્તિ તરફથી લિખિત રીતે કરેલ ગ્રાન્ટ કે કરાર ઉપરથી સંપાદિત કર્યો હોય તે સિવાય, આરક્ષિત વનમાં કે તેની ઉપર કોઈ પ્રકારનો હક પ્રાપ્ત થશે નહિ. **આરક્ષિત વન ઉપર આમાં જોગવાઈ કરી હોય તે સિવાય, બીજી રીતે કોઈ હક પ્રાપ્ત થતો નથી.**

૨૪. (૧) કલમ ૨૩માં ગમે તે મજકૂર હોય તે છતાં, કલમ ૧૫ની પેટા-કલમ (૨)ના ખંડ (ગ) હેઠળ ચાલુ રાખેલો કોઈ હક, રાજ્ય સરકારની મંજૂરી સિવાય, ગ્રાન્ટ, વેચાણ, પટા કે ગીરોથી કે બીજી રીતે તબદીલ કરી શકાશે નહિ : **મંજૂરી વગર હકો બીજાને તબદીલ કરવાન મનાઈ.**

પરંતુ એવો હક કોઈ જમીન કે ઘર સાથે જોડાયેલો હોય ત્યારે, તે જમીન કે ઘરની સાથે વેચી કે બીજી રીતે તબદીલ કરી શકાશે.

(૨) આવા હકની રૂએ મેળવેલું ઈમારતી લાકડું કે બીજી વન-પેદાશ, કલમ ૧૪ હેઠળ નોંધેલા હુકમમાં સ્વીકાર્યા પ્રમાણે હોય તે સિવાય, વેચાણ કે અદલાબદલીથી આપી શકાશે નહિ.

૨૫. રાજ્ય સરકારની અથવા આ માટે તેણે યોગ્ય રીતે અધિકાર આપેલા અધિકારીની પૂર્વ મંજૂરી લઈને વન-અધિકારી આરક્ષિત વનમાંના કોઈ જાહેર અથવા ખાનગી માર્ગ કે જળમાર્ગ બંધ કરી શકશે, પરંતુ એ રીતે બંધ કરેલા માર્ગ કે જળ માર્ગને બદલે, રાજ્ય સરકારને વાજબી રીતે અનુકૂળ લાગે તેવો બીજો માર્ગ કે જળ-માર્ગ વિદ્યમાન હોવો જોઈશે અથવા વન-અધિકારીએ તે કરી કે બાંધી આપેલો હોવો જોઈશે **આરક્ષિત વનમાંના માર્ગો અને જળમાર્ગો બંધ કરવાની સત્તા.**

૨૬. (૧) કોઈ વ્યક્તિ— **આવા વનમાં પ્રતિબંધિત કાર્યો.**

(ક) કલમ ૫થી પ્રતિબંધિત થયા પછી વન-ઉન્મૂલન કરે; અથવા

(ખ) આરક્ષિત વનમાં આગ લગાડે અથવા આ માટે રાજ્ય સરકારે કરેલા નિયમો પૈકી કોઈ નિયમનું, ઉલ્લંઘન કરીને વનને જોખમમાં મૂકે એ રીતે તેમાં અગ્નિ પેટાવે અથવા અગ્નિ સળગતો મૂકી જાય ;

અથવા આરક્ષિત વનમાં જે વ્યક્તિ—

(ગ) વન-અધિકારી આ અર્થે જાહેર કરે તે સિવાયની મોસમમાં અગ્નિ પેટાવે, રાખે કે લઈ જાય ;

(ઘ) અપપ્રવેશ કરે અથવા ઢોર ચારે કે ઢોરને અપપ્રવેશ કરવા દે;

(ચ) કોઈ ઝાડ પાડવામાં અથવા કોઈ ઈમારતી લાકડું કાપવામાં કે ખેંચી લઈ જવામાં રાખેલ બેદરકારીથી કંઈ નુકસાન કરે ;

(છ) કોઈ ઝાડ પાડે, તેના પર ગોળ આંકા પાડે, તેની ડાળીઓ કાપે, તેમાં છેદ પાડે અથવા તેને બાળે અથવા તેની છાલ કે પાંદડા ઉતરડે કે બીજી રીતે તેને નુકસાન કરે ;

રાજ્ય સુધારો

સન ૧૯૬૦ના ગુજરાતના ૧૫મા અધિનિયમની કલમ ૬ (ચ)(૧) થી, કલમ ૨૬ની પેટા-કલમ(૧)માં, ખંડ (ખ)ને બદલે નીચેનો ખંડ (ખ) મૂકવામાં આવ્યો છે :—

"(ખ) આરક્ષિત વનને અથવા કલમ ૪ હેઠળ જે જમીનને આરક્ષિત વનમાં ફેરવવાનો રાજ્ય સરકારનો નિર્ણય જાહેર કરતું જાહેરનામું કાઢવામાં આવ્યું હોય તે જમીનમાંના વનને આગ લગાડે અથવા આ માટે રાજ્ય સરકારે કરેલા નિયમો પૈકી કોઈ નિયમનું ઉલ્લંઘન કરીને, વનને જોખમમાં મૂકે એ રીતે તેમાં અગ્નિ પેટાવે અથવા અગ્નિ સળગતો મૂકી જાય, અથવા આરક્ષિત વનમાં ;

અથવા કલમ ૪ હેઠળ ઉપર પ્રમાણે જાહેર કરેલા જમીનમાંના આરક્ષિત વનમાં અથવા વનમાં જે કોઈ વ્યક્તિ,"—;"

(જ) ખાણ ખોદીને પથ્થર કાઢે, ચૂનો પકવે અથવા કોલસો પાડે અથવા કોઈ વન--પેદાશ એકઠી કરે અથવા તેના ઉપર કંઈ બનાવવાની પ્રક્રિયા કરે અથવા તેને ખસેડે ;

(ઝ) ખેતી કે બીજા હેતુ માટે કોઈ જમીન સાફ કરે કે ખોદે ;

(ટ) રાજ્ય સરકારે આ માટે કરેલા નિયમોનું ઉલ્લંઘન કરીને શિકાર કરે, ગોળી ચલાવે, માછલાં પકડે, પાણી ઝેરી કરે અથવા છટકાં કે જાળ ગોઠવે; અથવા

(ઠ) જ્યાં "હાથીઓની જાળવણી બાબતનો અધિનિયમ, ૧૮૭૯" અમલમાં ન હોય તેવા વિસ્તારમાં એ રીતે કરેલા કોઈ નિયમોનું ઉલ્લંઘન કરીને, હાથીઓ મારે કે પકડે ; સન ૧૮૭૯નો ૬ઠ્ઠો.

તો તે વ્યકિત વનને કરેલા નુકસાન માટે, ગુનેગાર ઠરાવનાર ન્યાયાલય ભરવાનું ફરમાવે તેટલા વળતર ઉપરાંત છ મહિના સુધીની કેદની અથવા પાંચસો રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષાને અથવા તે બંને શિક્ષાને પાત્ર થશે.

(૨) આ કલમમાંના કોઈ મજકૂરથી નીચેનાને પ્રતિબંધ થતો હોવાનું ગણાશે નહિ—

(ક) વન--અધિકારીની લિખિત પરવાનગીથી અથવા રાજ્ય સરકારે કરેલા કોઈ નિયમ હેઠળ કોઈ કાર્ય કરવાને; અથવા

(ખ) કલમ ૧૫ની પેટા--કલમ (૨)ના ખંડ (ગ) હેઠળ ચાલુ રાખેલા અથવા કલમ ૨૩ હેઠળ સરકારે કે સરકાર તરફથી કરેલ ગ્રાન્ટ કે લિખિત કરાર ઉપરથી ઉદભવતા કોઈ હક ભોગવવાને.

(૩) જ્યારે પણ જાણી જોઈને કે ગંભીર બેદરકારીથી આરક્ષિત વનમાં આગ લગાડાયેલ હોય ત્યારે(આ કલમ હેઠળ કંઈ શિક્ષા થઈ હોય તે છતાં) તે વનમાં કે તેના કોઈ ભાગમાં રાજ્ય સરકાર પોતાને યોગ્ય લાગે તેટલી મુદત માટે ઢોર ચારવાના કે વન--પેદાશના તમામ હકો ભોગવવાનું સ્થગિત કરવાનો આદેશ આપી શકશે.

વન આરક્ષિત નહિ રહેલ હોવાનું જાહેર કરવાની સત્તા.

૨૭. (૧) રાજ્ય સરકાર, રાજપત્રમાં જાહેરનામાથી, આ અધિનિયમ હેઠળ આરક્ષિત બનાવેલું કોઈ વન કે તેનો કોઈ ભાગ એ જાહેરનામાથી નક્કી કરેલી તારીખથી, આરક્ષિત વન નહિ રહે એવો આદેશ આપી શકશે.

(૨) તે રીતે નક્કી કરેલી તારીખથી એવું વન કે તેનો ભાગ આરક્ષિત રહેશે નહિ; પરંતુ વન માંહેના કોઈ હકો નષ્ટ થયા હોય તો તે આરક્ષિત હોવાનું બંધ થવાને કારણે ફરીથી પ્રાપ્ત થશે નહિ.

રાજ્ય સુધારો

કલમ ૨૬ની પેટા--કલમ (૩) પછી, નીચેની પેટા--કલમ સન ૧૯૬૦ના ગુજરાતના ૧૫મા અધિનિયમની કલમ-૬(ચ) (૨) થી દાખલ કરવામાં આવી છે:—

"(૪) કોઈ વ્યકિતને પેટા--કલમ (૧)ના ખંડ (ઘ) અથવા (ઝ) હેઠળ દોષિત ઠરાવવામાં આવે ત્યારે—

(ક) રેન્જરના દરજ્જાથી ઉતરતા દરજ્જાના ન હોય તેવા વન--અધિકારી,

(ખ) સબ-ઈન્સ્પેકટરના દરજ્જાથી ઊતરતા દરજ્જાના ન હોય તેવા પોલીસ અધિકારી, અથવા

(ગ) મહાલકારીના દરજ્જાથી ઊતરતા દરજ્જાનો ન હોય તેવા મહેસૂલી અધિકારી,

જેના સંબંધમાં તેણે ગુનો કર્યો હોય તે વન અથવા જમીનમાંથી તેને કાઢી મૂકી શકશે.";

પ્રકરણ ૩

ગ્રામવનો

૨૮. (૧) આરક્ષિત વન બનાવાયેલી જમીન અંગેના અથવા તે ઉપરના સરકારના હકો રાજ્ય સરકાર કોઈ ગામના લોકોને, સોંપી શકશે તેમજ તે એવી સોંપણી રદ કરી શકશે. આ પ્રમાણે સોંપેલા તમામ વનો ગ્રામ-વનો કહેવાશે. **ગ્રામવનોની રચના.**

(૨) ગ્રામવનોની વ્યવસ્થા માટે, તે પ્રમાણે જેને સોંપણી કરી હોય તે લોકોને ઈમારતી લાકડું કે બીજી વન-પેદાશ કે ચરિયાણ મળે તે માટેની શરતો ઠરાવતા અને આવા વનનાં રક્ષણ તથા સુધારણા માટેની તેની ફરજો ઠરાવતા નિયમો રાજ્ય સરકાર કરી શકશે;

(૩) આ અધિનિયમની આરક્ષિત વન સંબંધી તમામ જોગવાઈઓ (તે પ્રમાણે કરેલા નિયમો સાથે અસંગત ન હોય તેટલા પ્રમાણમાં) ગ્રામ વનોને લાગુ પડશે.

રાજ્ય સુધારા

૧. કલમ ૨૮ની પેટા--કલમ (૧)માં "આરક્ષિત વન" એ શબ્દો પછી "અથવા રક્ષિત વન" એ શબ્દો સન ૧૯૪૮ના મુંબઈના ૬૨મા અધિનિયમની કલમ ૨ (૧) થી દાખલ કરવામાં આવ્યા છે.

૨. સદરહુ પેટા--કલમમાં "ગામના લોકોને" એ શબ્દો પછી "મુંબઈ ગ્રામ પંચાયત અધિનિયમ, ૧૯૩૩ હેઠળ સ્થપાયેલી ગ્રામ પંચાયતને, અથવા મુંબઈ સહકારી મંડળી અધિનિયમ, ૧૯૨૫ હેઠળ રજિસ્ટર થયેલી અથવા રજિસ્ટર થયેલી ગણાતી સહકારી મંડળીને" એ શબ્દો, સન ૧૯૫૫ના મુંબઈના ૨૪મા અધિનિયમની કલમ ૩(૧) થી દાખલ કરવામાં આવ્યા છે.

૩. કલમ ૨૮ની પેટા--કલમ (૨)માં, " તે લોકોની" એ શબ્દો પછી, "પંચાયતને અથવા મંડળીને" એ શબ્દો એજનથી દાખલ કરવામાં આવ્યા છે.

૪. કલમ ૨૮ ની પેટા--કલમ (૩)માં "આરક્ષિત" એ શબ્દો પછી, "અથવા રક્ષિત" એ શબ્દો અને "તેટલા પ્રમાણમાં" એ શબ્દો પછી, "સોંપેલાં વનો આરક્ષિત કે રક્ષિત વનો હોય તે પ્રમાણે" એ શબ્દો સન ૧૯૪૮ના મુંબઈના ૬૨મા અધિનિયમની કલમ ૨ (૧) થી દાખલ કરવામાં આવ્યા છે.

પ્રકરણ ૪

રક્ષિત વનો બાબત

રક્ષિત વનો.

૨૯. (૧) આરક્ષિત વનમાં સમાવિષ્ટ નહિ થયેલી પરંતુ જે સરકારની મિલકત હોય અથવા જેની ઉપર સરકારનો માલિકી-હક હોય અથવા જેની તમામ વન-પેદાશ કે તેના કોઈ ભાગ ઉપર સરકારનો હક હોય તે વન-જમીન કે પડતર જમીનને, આ પ્રકરણની જોગવાઈઓ લાગુ પડે છે એમ રાજ્ય સરકાર, રાજપત્રમાં જાહેરનામાથી જાહેર કરી શકશે.

(૨) આવા જાહેરનામામાં જણાવેલી વન-જમીન તથા પડતર જમીન "રક્ષિત વન" કહેવાશે.

(૩) જાહેરનામામાં જણાવેલી વન-જમીન અથવા પડતર જમીનમાં કે તેની ઉપર સરકારના તથા ખાનગી વ્યક્તિઓના હકના પ્રકાર તથા પ્રમાણની સરવે કે સેટલમેન્ટ વખતે અથવા રાજ્ય સરકારને પૂરતી જણાય તેવી બીજી રીતે તપાસ અને નોંધણી થયા સિવાય, આવું જાહેરનામું બહાર પાડી શકાશે નહિ. જ્યાં સુધી વિરુદ્ધનું સાબિત કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી, આવી દરેક નોંધણી સાચી હોવાનું માનવામાં આવશે:

પરંતુ કોઈ વન-જમીન કે પડતર જમીનની બાબતમાં, રાજ્ય સરકારને એમ લાગે કે આવી તપાસ તથા નોંધણી જરૂરી છે, પરંતુ તેમ કરવામાં વચગાળાના સમયમાં સરકારના હકો જોખમાય એટલો લાંબો સમય જાય તેમ છે. તો એવી તપાસ તથા નોંધણી થાય તે દરમિયાન રાજ્ય સરકાર એ જમીનને વ્યક્તિઓના કે ગામ લોકોના કોઈ વિદ્યમાન હકો ઘટે કે બાધ પામે નહિ એ રીતે રક્ષિત વન તરીકે જાહેર કરી શકશે.

ઝાડ, વગેરેને આરક્ષિત બનાવવા બાબત જાહેરનામું બહાર પાડવાની સત્તા.

૩૦. રાજ્ય સરકાર, રાજપત્રમાં જાહેરનામાથી,—

(ક) તે જાહેરનામાથી નક્કી કરેલી તારીખથી રક્ષિત વનમાંના કોઈ ઝાડ કે કોઈ વર્ગના ઝાડને આરક્ષિત જાહેર કરી શકશે;

(ખ) રાજ્ય સરકારને યોગ્ય લાગે તે પ્રમાણે વધુમાં વધુ ત્રીસ વર્ષની મુદત સુધી, જાહેરનામામાં નિર્દિષ્ટ કરેલા વનનો કોઈ ભાગ બંધ રહેશે અને એવા ભાગ ઉપર ખાનગી વ્યક્તિઓના કોઈ હકો હોય તો, તે એ મુદત સુધી સ્થગિત રહેશે એમ જાહેર કરી શકશે પરંતુ એ રીતે બંધ કરેલા ભાગ ઉપરના સ્થગિત થયેલા હકો યોગ્ય રીતે ભોગવવા માટે આવા વનનો બાકીનો ભાગ પૂરતો તથા વાજબી રીતે અનુકૂળ વિસ્તારમાં હોવો જોઈશે; અથવા

(ગ) એવા વનમાં, ઉપર કહ્યા પ્રમાણે નક્કી કરેલી તારીખથી ખાણ ખોદીને પથ્થર કાઢવાની કે ચૂનો પકવવાની કે કોલસા પાડવાની કે કોઈ વન-પેદાશ એકઠી કરવાની કે તેની ઉપર કંઈ બનાવવાની પ્રક્રિયા કરવાની અથવા ખસેડવાની અને આવા વનની જમીનમાં ખેતી, મકાન-બાંધકામ, ઢોર એકઠાં કરવાની કે બીજા હેતુ માટે ખોદકામ કરવાની કે તેને સાફ કરવાની મનાઈ કરી શકશે.

આજુબાજુના પ્રદેશમાં આવા જાહેરનામાના ભાષાંતરની પ્રસિદ્ધિ.

૩૧. કલમ ૩૦ હેઠળ બહાર પાડેલા દરેક જાહેરનામાનું સ્થાનિક લોકભાષામાં કરેલું ભાષાંતર, જાહેરનામામાં જણાવેલા વનની આજુબાજુના દરેક નગર તથા ગામમાં સહેલાઈથી દેખાઈ આવે તેવી જગાએ લગાડવાની કલેક્ટરે તજવીજ કરવી જોઈશે.

રક્ષિત વનો માટે નિયમો કરવાની સત્તા.

૩૨. રાજ્ય સરકાર, નીચેની બાબતો માટે નિયમો કરી શકશે:—

(ક) રક્ષિત વનમાંથી ઝાડ તથા ઈમારતી લાકડાં કાપવા, વહેરવા, પરિવર્તિત કરવા અને ખસેડવા તથા વન-પેદાશ એકઠી કરવા, તેમાંથી કંઈ બનાવવા અને ખસેડવા બાબત ;

(ખ) રક્ષિત વનોની નજીકનાં નગરો અને ગામના રહેવાસીઓને તેમના પોતાના ઉપયોગ માટે ઝાડ, ઈમારતી લાકડું કે બીજી વન-પેદાશ લેવા માટે લાઈસન્સ આપવા બાબત; અને તે વ્યક્તિઓએ એ લાઈસન્સ રજૂ કરવા તથા પરત કરવા બાબત ;

(ગ) વેપારના હેતુઓ માટે આવાં વનમાંથી ઝાડ કે ઈમારતી લાકડું કે બીજી વન-પેદાશ પાડનાર કે ખસેડનાર વ્યક્તિઓને લાઈસન્સ આપવા બાબત અને એ વ્યક્તિઓએ એ લાઈસન્સ રજૂ કરવા તથા પરત કરવા બાબત ;

(ઘ) ઝાડ કાપવાની તથા ઈમારતી લાકડું કે બીજી વન-પેદાશ એકઠી કરવા અને ખસેડવાની પરવાનગી માટે ખંડો (ખ) અને (ગ)માં જણાવેલ વ્યક્તિઓએ ભરવાની હોય તે રકમ;

(ચ) આવાં ઝાડ, ઈમારતી લાકડાં અને પેદાશ માટે તેમણે ભરવાની બીજી રકમો અને તે ભરવાનાં સ્થાન;

(છ) તે વનમાંથી બહાર લઈ જવાની વન-પેદાશની તપાસ;

(જ) તે વનમાં ખેતી કે બીજા હેતુઓ માટે જમીન સાફ કરવા અને ખોદવા બાબત;

(ઝ) તે વનમાં પડેલાં ઈમારતી લાકડાં તથા કલમ ૩૦ હેઠળ આરક્ષિત રાખેલાં ઝાડનું આગથી રક્ષણ;

(ટ) તે વનમાં ઘાસ કાપવા તથા ઢોર ચારવા બાબત;

(ઠ) તે વનમાં શિકાર કરવા, ગોળી ચલાવવા, માછલાં પકડવા, પાણી ઝેરી કરવા તથા છટકાં કે જાળ ગોઠવવા બાબત અને જ્યાં "હાથીઓની જાળવણી બાબતનો અધિનિયમ, ૧૮૭૯" અમલમાં ન હોય તે વિસ્તારમાં વનમાં હાથી મારવા કે પકડવા બાબત; સન ૧૮૭૯ નો ૬ ઠ્ઠો.

(ડ) કલમ ૩૦ હેઠળ બંધ કરેલા વનના કોઈ ભાગનાં રક્ષણ અને વ્યવસ્થા; અને

(ઢ) કલમ ૨૯માં ઉલ્લેખેલા હકો ભોગવવા બાબત.

૩૩. (૧) કોઈ વ્યકિત— કલમ ૩૦ હેઠળના જાહેરનામા કે કલમ ૩૨ હેઠળના નિયમોનું ઉલ્લંઘન કરીને કરેલા કાર્યો માટે શિક્ષા.

(ક) કલમ ૩૦ હેઠળ આરક્ષિત રાખેલાં કોઈ ઝાડ પાડે, તેના પર ગોળ આંકા પાડે, તેની ડાળીઓ કાપે, તેમાં છેદ પાડે, અથવા તેને બાળે અથવા તેની છાલ કે પાંદડા ઉતરડીને અથવા બીજી રીતે તેને નુકસાન કરે,

(ખ) કલમ ૩૦ હેઠળના કોઈ પ્રતિબંધ વિરુધ્ધ, ખાણ ખોદીને પથ્થર કાઢે અથવા ચૂનો પકવે અથવા કોલસો પાડે અથવા વનની કોઈ પેદાશ એકઠી કરે, તેની ઉપર કોઈ પ્રક્રિયા કરે અથવા તેને ખસેડે;

(ગ) કલમ ૩૦ હેઠળના કોઈ પ્રતિબંધ વિરુધ્ધ, કોઈ રક્ષિત વનમાંની જમીનને ખેતી કે બીજા હેતુ માટે ખોદે કે સાફ કરે;

(ઘ) એવા વનને આગ લગાડે અથવા કલમ ૩૦ હેઠળ આરક્ષિત બનાવેલા ઊભા, પડી ગયેલા કે પાડેલા ઝાડ સુધી અથવા આવા વનના બંધ કરેલા કોઈ ભાગ સુધી, આગ ફેલાય નહિ તે માટે તમામ વાજબી સાવચેતી રાખ્યા વિના અગ્નિ સળગાવે;

(ચ) પોતે સળગાવેલો અગ્નિ એવા કોઈ ઝાડ કે બંધ કરેલા ભાગ નજીક સળગતો રાખીને જાય;

(છ) ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણેના આરક્ષિત બનાવેલા કોઈ ઝાડને નુકસાન થાય એ રીતે કોઈ ઝાડ પાડે અથવા ઈમારતી લાકડું ઘસડી જાય;

(જ) ઢોરને એવા ઝાડને નુકસાન કરવા દે;

(ઝ) કલમ ૩૨ હેઠળ કરેલા કોઈ નિયમનો ભંગ કરે,

તો, તે છ મહિના સુધીની કેદની અથવા પાંચસો રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષાને અથવા તે બંને શિક્ષાને પાત્ર થશે.

(૨) જ્યારે પણ જાણી જોઈને કે ગંભીર બેદરકારીથી રક્ષિત વનમાં આગ લગાડાયેલ હોય ત્યારે, આ કલમ હેઠળ કોઈ શિક્ષા થઈ હોય તે છતાં, તે વનમાં અથવા તેના કોઈ ભાગમાં રાજ્ય સરકાર પોતાને યોગ્ય લાગે તેટલી મુદત માટે ઢોર ચારવાનો અથવા વન-પેદાશનો કોઈ હક ભોગવવાનું સ્થગિત કરવાનો આદેશ આપી શકશે.

આ પ્રકરણના કોઈપણ મજકૂરથી કેટલીક બાબતોમાં કરેલાં કાર્યો ઉપર પ્રતિબંધ ન હોવા બાબત.

૩૪. વન-અધિકારીની લિખિત પરવાનગીથી અથવા કલમ ૩૨ હેઠળ કરેલા નિયમો અનુસાર, અથવા કલમ ૩૦ હેઠળ બંધ કરેલા વનના કોઈ ભાગ અંગે હોય અથવા કલમ ૩૩ હેઠળ જેનો ભોગવટો સ્થગિત કરાયો હોય તે હક સિવાય, કલમ ૨૯ હેઠળ નોંધાયેલા હકની રૂએ કરેલા કોઈ કાર્યની, આ પ્રકરણના કોઈ મજકૂરથી મનાઈ થયેલ ગણાશે નહિ.

રાજ્ય સુધારા

કલમ ૩૩માં, પેટા-કલમ (૨) પછી, નીચેની પેટા-કલમ, સન ૧૯૬૦ના ગુજરાતના ૧૫મા અધિનિયમની કલમ ૬(છ)થી દાખલ કરવામાં આવી છે :—

"(૩) કોઈ વ્યકિતને પેટા-કલમ (૧) હેઠળ ગુના બદલ દોષિત ઠરાવવામાં આવે ત્યારે,—

(ક) રેન્જરના દરજ્જાથી ઊતરતા દરજ્જાના ન હોય તેવા વન-અધિકારી,

(ખ) સબ-ઈન્સ્પેક્ટરના દરજ્જાથી ઊતરતા દરજ્જાના ન હોય તેવા પોલીસ અધિકારી, અથવા

(ગ) મહાલકારીના દરજ્જાથી ઊતરતા દરજ્જાના ન હોય તેવા મહેસૂલ અધિકારી,

જેના સંબંધમાં તેણે ગુનો કર્યો હોય તે રક્ષિત વનમાંથી તેને કાઢી મૂકી શકશે".

પ્રકરણ ૫

સરકારની મિલકત ન હોય તેવા વન તથા જમીનના નિયંત્રણ બાબત

ખાસ હેતુઓ માટે વનોનું રક્ષણ.

૩૫. (૧) નીચેના કાંઈ હેતુ માટે એટલે કે—

(૧) તોફાન, પવન, ગબડતો પથ્થર, પૂર અને હિમવર્ષા સામે રક્ષણ કરવા માટે,

(૨) ટેકરીઓની ધાર અને ઢોળાવ ઉપરની તથા ખીણ કે પહાડી પ્રદેશોમાંની જમીનના સંરક્ષણ માટે, જમીન ધસી પડતી અથવા ખાઈઓ અને પાણીના ધોધ બનતા રોકવા માટે અથવા જમીનના ધોવાણ થવા કે તેની ઉપર રેતી, પથ્થર કે કાંકરાના થર જામવા સામેના રક્ષણ માટે,

(૩) ઝરા, નદી અને તળાવમાં પાણી જાળવી રાખવા માટે,

(૪) રસ્તા, પુલ, રેલ્વે તથા વાહન વ્યવહારના બીજા માર્ગોના રક્ષણ માટે,

(૫) જાહેર આરોગ્યના રક્ષણ માટે,

નિયમન કે મનાઈ કરવાનું જરૂરી હોય ત્યારે રાજ્ય સરકાર, રાજપત્રમાં જાહેરનામા દ્વારા કોઈ વન કે પડતર જમીનમાં—

(ક) ખેતી માટે જમીન ખોદવા કે સાફ કરવા માટે;

(ખ) ઢોર ચરાવવા માટે; અથવા

(ગ) વનસ્પતિ બાળવા કે નિર્મુળ કરવા માટે;

નિયમન કે મનાઈ કરી શકશે.

(૨) રાજ્ય સરકાર આ હેતુ માટે, કોઈ વન કે તેની પડતર જમીનમાં કે તેની ઉપર પોતાને યોગ્ય લાગે તે બાંધકામો પોતાને ખર્ચે કરી શકશે.

(૩) પેટા-કલમ (૧) હેઠળનું જાહેરનામું અથવા પેટા-કલમ (૨) હેઠળનું બાંધકામ, યથાપ્રસંગ, શા માટે બહાર ન પાડવું કે કરવું તેના નોટિસમાં નિર્દિષ્ટ કરેલા વાજબી સમયમાં કારણો માંગતી નોટિસ એ વનના કે જમીનના માલિક પર કાઢયા વિના અને તેના જો કોઈ વાંધા હોય તો તેની અને તેના સમર્થનમાં તે રજૂ કરે તે પુરાવાની તે અર્થે વિધિસર નિમાયેલા અધિકારી દ્વારા સુનાવણી થયા વિના અને રાજ્ય સરકાર દ્વારા તેની વિચારણા થયા વિના બહાર પાડી શકાશે નહિ કે શરૂ કરી શકાશે નહિ.

વનનો વહીવટ પોતાને હસ્તક લેવાની સત્તા.

૩૬. (૧) કલમ ૩૫ હેઠળના કોઈ નિયમન કે મનાઈની જાણી જોઈને અવજ્ઞા કરવામાં આવે ત્યારે અથવા તે કલમ હેઠળ બાંધકામ માટે તેમ કરવું જરૂરી હોય ત્યારે, રાજ્ય સરકાર એવા વનના કે જમીનના માલિકને લેખિત નોટિસ આપ્યા પછી, તથા તેને જો કંઈ વાંધા હોય તો તેની વિચારણા કર્યા પછી, તે વન કે જમીન, વન—અધિકારીના નિયંત્રણ હેઠળ મૂકી શકશે અને આરક્ષિત વન સંબંધી આ અધિનિયમની તમામ કે કોઈ જોગવાઈ એ વનને કે જમીનને લાગુ પડશે એમ જાહેર કરી શકશે.

(૨) તે વન કે જમીનના વહીવટમાંથી જે કંઈ ચોખ્ખો લાભ થાય તે સદરહુ માલિકને આપવો જોઈશે.

સન ૧૮૯૪નો ૧ લો.

કેટલાક કિસ્સાઓમાં વનોનું સંપાદન.

૩૭. (૧) આ પ્રકરણ હેઠળનાં કોઈ કિસ્સામાં રાજ્ય સરકારને એમ લાગે કે કોઈ વન કે જમીન વન-અધિકારીના નિયંત્રણ હેઠળ મૂકવાને બદલે તે જાહેર હેતુઓ માટે સંપાદિત કરવી જોઈશે તો રાજ્ય સરકાર "જમીન સંપાદન અધિનિયમ, ૧૮૯૪"ની જોગવાઈ અનુસાર તે સંપાદિત કરવાની કાર્યવાહી કરી શકશે.

રાજ્ય સુધારા

સન ૧૯૭૩ના ગુજરાત અધિનિયમ ૧૪ની કલમ ૨૩ થી કલમો ૩૪-ક થી ૩૭ રદ કરવામાં આવી છે.

(૨) કલમ ૩૫ હેઠળના કોઈ જાહેરનામામાં જણાવેલ વન કે જમીનનો માલિક, તેની તારીખથી ઓછામાં ઓછા ત્રણ અથવા વધુમાં વધુ બાર વર્ષની મુદતમાં કોઈપણ સમયે, એ વન કે જમીન જાહેર હેતુઓ માટે સંપાદિત કરવી જોઈએ એવી માગણી કરી શકશે અને રાજ્ય સરકારે તે અનુસાર તે વન કે જમીન સંપાદિત કરવી જોઈશે.

માલિકોની વિનંતી ઉપરથી વનનું રક્ષણ.

૩૮. (૧) કોઈ જમીનના માલિક અથવા માલિકો એકથી વધુ હોય તો તે જમીનના ઓછામાં ઓછા એકંદર બે તૃતીયાંશ ભાગના માલિકો તે જમીન ઉપર વન બનાવવા કે તેની ઉપરના વનની જાળવણી માટે નીચે પ્રમાણેની પોતાની ઈચ્છા લિખિત રીતે કલેક્ટર સમક્ષ રજુ કરી શકશે—

(ક) પરસ્પર સમજૂતી થાય તેની શરતો પ્રમાણે વન-અધિકારી એ જમીનનો આરક્ષિત કે રક્ષિત વન તરીકે તેમના વતી વહીવટ કરે; અથવા

(ખ) આ અધિનિયમની તમામ કે કોઈ જોગવાઈ એ જમીનને લાગુ પાડવામાં આવે.

(૨) બેમાંથી કોઈપણ પ્રસંગે, તેના સંજોગો અનુસાર રાજ્ય સરકારને યોગ્ય લાગે અને અરજદારોની ઈચ્છા હોય તો આ અધિનિયમની જોગવાઈઓ રાજ્ય સરકાર, રાજપત્રમાં જાહેરનામાથી, તે જમીનને લાગુ પાડી શકશે.

પ્રકરણ ૬.

ઈમારતી લાકડા તથા બીજી વન—પેદાશ ઉપરની ડયુટી

ઈમારતી લાકડાં અને બીજી વન-પેદાશ ઉપર ડયુટી નાખવાની સત્તા.

૩૯. (૧) કેન્દ્ર સરકાર, રાજપત્રમાં જાહેરનામાથી જાહેર કરે તે રીતે, તે સ્થળે તથા તે દરે નીચે પ્રમાણેના તમામ ઈમારતી લાકડાં કે બીજી વન-પેદાશ ઉપર તે ડયુટી લઈ શકશે—

(ક) આ અધિનિયમ જયાં લાગુ પડતો હોય તે રાજ્યક્ષેત્રમાં પેદા થયેલા અને જેની ઉપર સરકારનો હક હોય;

(ખ) આ અધિનિયમ જયાં લાગુ પડતો હોય તે રાજ્યક્ષેત્રોની બહારથી લાવવામાં આવેલ હોય.

(૨) જયારે પણ કિંમત પ્રમાણે ડયુટી લેવાનો આદેશ આપ્યો હોય ત્યારે કેન્દ્ર સરકાર તે મુજબના જાહેરનામાથી ડયુટી આકારવા માટે તેની કિંમત ઠરાવી શકશે.

(૩) આ અધિનિયમ કોઈ રાજ્યક્ષેત્રમાં અમલમાં આવે તે વખતે તે રાજ્યક્ષેત્રમાં રાજ્ય સરકારની સત્તાને આધારે ઈમારતી લાકડાં અથવા બીજી વન—પેદાશ ઉપર લેવામાં આવતી હોય તે તમામ ડયુટી આ અધિનિયમની જોગવાઈઓ હેઠળ યોગ્ય રીતે લેવાય છે તથા લેવામાં આવી છે એમ ગણાશે.

(૪) આ કલમમાં-ગમે તે મજકૂર હોય તે છતાં સંસદ, વિરુદ્ધની જોગવાઈ ન કરે ત્યાં સુધી, સંવિધાનના આરંભ પહેલા રાજ્ય સરકાર આ કલમ તે વખતે જે પ્રમાણે અમલમાં હતી, તે હેઠળ કાયદેસર રીતે જે ડયુટી લેતી હતી તે લેવાનું ચાલુ રાખી શકશે:

પરંતુ રાજ્યના ઈમારતી લાકડાં તથા બીજી વન-પેદાશ અને રાજ્ય બહારના પ્રદેશોની તેના જેવી જ પેદાશ એ બે વચ્ચે પ્રથમની પેદાશની તરફેણમાં ભેદભાવ કરતી અથવા રાજ્ય બહારના પ્રદેશોમાંના ઈમારતી લાકડાં કે બીજી વન-પેદાશની બાબતમાં એક પ્રદેશનાં ઈમારતી લાકડા કે બીજી વન-પેદાશ અને બીજા પ્રદેશના તેના જેવાં જ ઈમારતી લાકડાં કે બીજી વન-પેદાશ વચ્ચે ભેદભાવ કરતી કોઈ ડયુટી લેવાનો અધિકાર, આ પેટા-કલમમાંના કોઈ મજકૂરથી મળતો નથી.

ખરીદીનાં નાણાં કે રોયલ્ટીને મર્યાદા લાગુ નહિ પાડવા બાબત.

૪૦. કોઈ ઈમારતી લાકડાં કે બીજી વન-પેદાશ માટે ખરીદીનાં નાણાં કે રોયલ્ટી તરીકે કોઈ રકમ લેવાની હોય તો તે રકમ, તે ઈમારતી લાકડાં કે પેદાશની હેરફેર દરમિયાન ડયુટી લેવાય છે તે રીતે લેવામાં આવે તો પણ આ પ્રકરણના કોઈ મજકૂરથી તેના ઉપર કોઈ મર્યાદા મૂકાતી હોવાનું ગણાશે નહિ.

પ્રકરણ ૭

ઈમારતી લાકડા તથા બીજી વન-પેદાશની હેરફેર ઉપર નિયંત્રણ બાબત

વન-પેદાશની હેરફેરના નિયમન માટે નિયમો કરવાની સત્તા.

૪૧. (૧) ઈમારતી લાકડાં તરાવીને લાવવા બાબત તેમજ તમામ ઈમારતી લાકડાં તથા બીજી વન પેદાશની જમીન માર્ગે કે જળમાર્ગે હેરફેર કરવા બાબત તમામ નદીઓ તથા તેમના કાંઠાનું નિયંત્રણ રાજ્ય સરકારમાં નિહિત થશે અને તે તમામ ઈમારતી લાકડાં અને બીજી વન-પેદાશની હેરફેર માટે નિયમો કરી શકશે. :—

(૨) ખાસ કરીને અને પૂર્વવર્તી સત્તાની વ્યાપકતાને બાધ આવ્યા વિના, એ નિયમોથી નીચે પ્રમાણે કરી શકાશે :—

(ક) રાજ્યમાં, રાજ્યમાંથી કે રાજ્યની અંદરના સ્થળોએ ઈમારતી લાકડાં કે બીજી વન પેદાશની આયાત, નિકાસ કે હેરફેર કરવાના નિયત માર્ગો ઠરાવી શકાશે;

(ખ) પાસ આપવાનો યોગ્ય રીતે અધિકાર ધરાવતા અધિકારીના પાસ વિના કે તેવા પાસની શરતો અનુસાર હોય તે સિવાય, આ ઈમારતી લાકડાં કે બીજી પેદાશની આયાત કે નિકાસ અથવા હેરફેર પર પ્રતિબંધ મૂકી શકાશે;

(ગ) એવા પાસ આપવા, રજૂ કરવા તથા પરત કરવા બાબત અને તેના માટે ભરવાની ફી બાબત જોગવાઈ કરી શકાશે;

(ઘ) જેની કિંમત તરીકે અથવા તેના ઉપરની એવી કોઈ ડયુટી, ફી, રોયલ્ટી કે લાગત તરીકે સરકારને નાણાં ભરવાનાં હોવાનું માનવાને કારણ હોય તે ઈમારતી લાકડું કે બીજી વન-પેદાશ અથવા આ અધિનિયમના હેતુઓ માટે જેના ઉપર નિશાની કરવી યોગ્ય હોય તે ઈમારતી લાકડું કે બીજી વન-પેદાશને લઈ જવાતી અટકાવવા, તેનો રિપોર્ટ કરવા, તે તપાસવા તથા તેની ઉપર નિશાની કરવા બાબતની જોગવાઈ કરી શકાશે;

(ચ) એવાં ઈમારતી લાકડાં કે બીજી પેદાશ તપાસાવવા અથવા એવા નાણાં ભરવા અથવા તેની ઉપર એવી નિશાની કરાવવા માટે તેનો ચાર્જ ધરાવનાર વ્યકિતએ તેને જ્યાં લઈ જવી જોઈએ તે ડિપો સ્થાપવા તથા તેનું નિયમન કરવાની, તથા એવું ઈમારતી લાકડું કે બીજી પેદાશ ડિપોમાં લઈ જવા, ભરવા તથા ત્યાંથી ખસેડવા અંગેની શરતોની જોગવાઈ કરી શકાશે;

(છ) ઈમારતી લાકડાં કે બીજી વન-પેદાશની હેરફેર માટે વપરાતો નદીનો માર્ગ કે કાંઠો બંધ કરવા ઉપર અથવા તેમાં નડતર કરવા ઉપર અને એવી નદીમાં ઘાસ, ઝાંખરાં, ડાળીઓ કે પાંદડાં નાંખવા ઉપર અથવા એવી નદીને બંધ કરે અથવા તેમાં નડતર કરે એવા કોઈ કાર્ય ઉપર પ્રતિબંધ મૂકી શકાશે;

(જ) એવી નદીના માર્ગમાં કે કાંઠામાં થતી નડતર રોકવા કે દૂર કરવા અને કોઈ નડતર રોકવા કે દૂર કરવા માટે જેના કાર્ય કે ગફલતને લીધે ખર્ચ કરવાની જરૂર પડી હોય તે વ્યકિત પાસેથી તે વસૂલ કરવાની જોગવાઈ કરી શકાશે;

(ઝ) નિર્દિષ્ટ કરેલી સ્થાનિક હદમાં, વહેરવાના ખાડા સ્થાપવાની, ઈમારતી લાકડાં પરિવર્તિત કરવા, કાપવા, બાળવા, સંતાડવા કે તેની ઉપર નિશાની કરવાની, તેની ઉપરની કોઇ નિશાની બદલવા કે ભૂંસી નાંખવાની અથવા ઈમારતી લાકડાં ઉપર નિશાની કરવા માટેના હથોડા કે બીજાં સાધનો રાખવાની કે સાથે લઈ જવાની સંપૂર્ણ મનાઈ કરી શકાશે અથવા તે અંગે શરતો મૂકી શકાશે;

(ટ) ઈમારતી લાકડાં માટે માલિકી-ચિહ્નોના ઉપયોગનું અને આવા ચિહ્નના રજિસ્ટ્રેશનનું નિયમન કરી શકાશે; આવું રજિસ્ટ્રેશન કાયદેસર રહેવાની મુદત ઠરાવી શકાશે; એક વ્યકિત એવાં કેટલાં ચિહ્નો રજિસ્ટર કરાવી શકશે તેની સંખ્યા મર્યાદિત કરી શકાશે અને એવા રજિસ્ટ્રેશન માટે ફી લેવાની જોગવાઈ કરી શકાશે.

રાજ્ય સુધારા

૧. કલમ ૪૧ની પેટા-કલમ (૨)માં, ખંડ (ગ)માં, "અને તેના માટે ભરવાની ફી બાબત" એ શબ્દો સન ૧૯૬૩ના ગુજરાતના ૪૮મા અધિનિયમની કલમ ૨થી, કમી કરવામાં આવ્યા છે.

૨. કલમ ૪૧ની પેટા-કલમ (૨)ના ખંડ (ઝ)માં "અથવા તે અંગે શરતો મૂકી શકાશે" એ શબ્દોને બદલે, "અથવા લાઈસન્સ આપીને તેમ કરવાનું નિયમન કરી શકાશે" એ શબ્દો, સન ૧૯૬૩ના ગુજરાતના ૪૮મા અધિનિયમની કલમ ૨ થી દાખલ કરવામાં આવ્યા છે.

૩. ખંડ (ટ)માં, "અને એવા રજિસ્ટ્રેશન માટે ફી લેવાની જોગવાઈ કરી શકાશે" એ શબ્દો, એજનથી કાઢી નાખવામાં આવ્યા છે.

(૩) આ કલમ હેઠળ કરાયેલા કોઈ નિયમ કોઈ નિર્દિષ્ટ કરેલી જાતના ઈમારતી લાકડાંને અથવા બીજી વન-પેદાશને કે નિર્દિષ્ટ કરેલા કોઈ સ્થાનિક વિસ્તારને લાગુ પડશે નહિ એવો આદેશ રાજ્ય સરકાર કરી શકશે.

જકાત સરહદોને પાર કરીને ઈમારતી લાકડાં લઈ જવા સંબંધમાં કેન્દ્ર સરકારની સત્તા.

૪૧-ક. કલમ ૪૧માં ગમે તે મજકુર હોય તે છતાં, પોતે ઠરાવ્યા પ્રમાણેની જકાત સરહદ પાર કરીને ઈમારતી લાકડાં કે બીજી વન-પેદાશ આ અધિનિયમ લાગુ પડતો હોય તેવા પ્રદેશોમાં અથવા તેમાંથી આયાત કે નિકાસ કરવાના અથવા તેની અંદર હેરફેર કરવાનાં નિયત માર્ગો ઠરાવવા કેન્દ્ર સરકાર નિયમો કરી શકશે અને કલમ-૪૧ હેઠળ કરેલા કોઈપણ નિયમનો અમલ આ કલમ હેઠળ કરેલા નિયમોને અધીન રહીને થઈ શકશે.

કલમ ૪૧ હેઠળ કરાયેલા નિયમોના ભંગ બદલ શિક્ષા.

૪૨. (૧) રાજ્ય સરકાર, આ નિયમોથી તેના ઉલ્લંઘન માટે છ મહિના સુધીની કેદની, અથવા પાંચસો રૂપિયા સુધીના દંડની, અથવા તે બંને શિક્ષા ઠરાવી શકશે.

(૨) ગુનો સૂર્યાસ્ત પછી અને સૂર્યોદય પહેલાં કરવામાં આવે અથવા કાયદેસરના સત્તાધિકારીનો સામનો કરવાની તૈયારી કરીને કરવામાં આવે અથવા ગુનેગાર તેવા જ ગુના માટે અગાઉ દોષિત ઠર્યો હોય, ત્યારે પેટા-કલમ (૧) માં જણાવેલી શિક્ષા કરતાં બમણી શિક્ષા કરવાની જોગવાઈ આવા નિયમોથી કરી શકાશે.

ડિપોમાં વન પેદાશને થયેલ નુકસાન માટે સરકાર તથા વન-અધિકારીઓ જવાબદાર નહિ હોવા બાબત.

૪૩. કોઈ ઈમારતી લાકડું કે બીજી વન-પેદાશ કલમ ૪૧ હેઠળ કરાયેલા કોઈ નિયમ મુજબ સ્થપાયેલા ડિપોમાં હોય ત્યારે અથવા આ અધિનિયમના હેતુઓ માટે તે બીજી કોઈ જગાએ રોકી રાખેલ હોય ત્યારે, તેના સંબંધમાં કોઈ હાનિ કે નુકસાન થાય તે માટે સરકાર જવાબદાર રહેશે નહિ અને વન-અધિકારીએ ગફલત, દ્વેષ કે કપટથી હાનિ કે નુકશાન કરેલું હોય તે સિવાય, એવી કોઈ હાનિ કે નુકશાન માટે તે જવાબદાર રહેશે નહિ.

ડિપોમાં થયેલ અકસ્માત વખતે તમામ વ્યકિતઓની મદદ કરવાની જવાબદારી

૪૪. એવા ડિપોમાંની કોઈ મિલકત જોખમમાં મુકાય એવો કોઈ અકસ્માત થાય કે આફત આવે ત્યારે એવું જોખમ ટાળવા માટે અથવા તેવી મિલકતને નુકસાન કે હાનિથી બચાવવા માટે વન-અધિકારી અથવા પોલીસ અધિકારી મદદ માગે ત્યારે, તે ડિપોમાં સરકારે કે ખાનગી વ્યકિતએ કામે રાખેલ દરેક વ્યકિતએ, તેને મદદ કરવી જોઈશે.

રાજ્ય સુધારા (ચાલુ)

૪. કલમ ૪૧ની પેટા-કલમ (૨) પછી, નીચેની પેટા-કલમ (૨-ક) સન ૧૯૬૩ના ગુજરાતના ૪૮મા અધિનિયમની કલમ ૨થી દાખલ કરવામાં આવી છે:—

"(૨-ક) પેટા-કલમ (૨)ના ખંડો (ગ), (ઝ) અને (ટ)માં ઉલ્લેખ કરેલ પાસ કાઢી આપવા માટે, લાઈસન્સો આપવા માટે અને માલિકીના ચિહ્નો રજિસ્ટર કરવા માટે, ફી લેવાની આ કલમ હેઠળ કરેલા કોઈપણ નિયમોથી જોગવાઈ કરી શકાશે."

પ્રકરણ ૮

તણાઈ આવેલાં તથા વેરવિખેર થયેલ ઈમારતી લાકડાં એકઠાં કરવા બાબત

કેટલીક જાતનાં ઈમારતી લાકડાં ઉપર હક સાબિત કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી સરકારની મિલકત હોવાનું ગણવા અને તે અનુસાર તે એકઠા કરવા બાબત.

૪૫. (૧) તણાઈ આવેલાં, કાંઠા પર ફેંકાઈ આવેલાં, વેરવિખેર થયેલાં અથવા તળિયે બેઠેલાં;

તમામ ઈમારતી લાકડાં, કલમ ૪૧ હેઠળ કરાયેલા નિયમ અનુસાર રજિસ્ટર થયેલ ન હોય એવાં ચિહ્નો ધરાવતાં અથવા જેમનાં ઉપરથી ચિહ્ન, અગ્નિને કારણે કે બીજી રીતે ભૂંસાઈ કે બદલાઈ કે બગડી ગયેલ હોય, તે તમામ લાકડાં કે ઈમારતી લાકડાં, અને

રાજ્ય સરકાર આદેશ આપે તેવા વિસ્તારોમાં, ચિહ્ન વિનાનાં તમામ લાકડાં તથા ઈમારતી લાકડાં,

આ પ્રકરણમાં જોગવાઈ કર્યા પ્રમાણે, તેમની ઉપર કોઈ વ્યક્તિ પોતાનો હક તથા ઈલાખો સાબિત ન કરે ત્યાં સુધી, સરકારની મિલકત હોવાનું ગણાશે.

(૨) વન--અધિકારી અથવા કલમ ૫૧ હેઠળ કરાયેલા કોઈ નિયમની રૂએ તે એકઠાં કરવાનો હક હોય તે અન્ય વ્યકિત એવાં ઈમારતી લાકડાં એકઠાં કરી શકશે અને વન-અધિકારીએ તણાઈ આવેલાં ઈમારતી લાકડાં માટેના ડિપો તરીકે જાહેર કરેલ ડિપોમાં તેને લઈ જઈ શકશે.

(૩) રાજ્ય સરકાર, રાજપત્રમાં જાહેરનામાથી, કોઈ વર્ગના ઈમારતી લાકડાંને આ કલમની જોગવાઈઓ માંથી મુકિત આપી શકશે.

તણાઈ આવેલાં ઈમારતી લાકડાંના હકદારને નોટિસ.

૪૬. કલમ ૪૫ હેઠળ એકઠાં કરાયેલાં ઈમારતી લાકડાં માટે વન-અધિકારી વખતોવખત જાહેર નોટિસ આપશે. એવી નોટિસમાં ઈમારતી લાકડાંનું વર્ણન હોવું જોઈશે તથા તે નોટિસ ઈમારતી લાકડાં માટે હકદાર વ્યકિતને નોટિસની તારીખથી બે મહિના કરતાં ઓછી નહિ તેટલી નિર્દિષ્ટ મુદતમાં આવા અધિકારી સમક્ષ હકની માગણી સંબંધી લેખિત કેફિયત આપવાનું ફરમાવશે.

આવાં ઈમારતી લાકડાં બાબત માગણી થયા પછીની કાર્યરીતિ.

૪૭. (૧) ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે આવી કોઈ કેફિયત રજૂ થઈ હોય ત્યારે, વન-અધિકારી પોતાને યોગ્ય લાગે તે તપાસ કર્યા પછી, તે અંગે તેમ કરવાના કારણોની નોંધ કરીને માગણી નામંજૂર કરી શકશે અથવા તે ઈમારતી લાકડાં માંગણી કરનારને સોંપી શકશે.

(૨) આવા ઈમારતી લાકડાં માટે એક કરતાં વધારે વ્યકિતઓ માગણી કરે ત્યારે વન--અધિકારી તેઓ પૈકી જે વ્યકિતનો તેના ઉપર હક હોવાનું પોતાને લાગે તેને તે સોંપી શકશે અથવા માગણી કરનારાઓને દિવાની ન્યાયાલયમાં [illegible] કરાવવા જણાવી શકશે અને તે ઈમારતી લાકડાંના નિકાલ માટે આવા કોઈ ન્યાયાલયમાંથી હુકમ આવે ત્યાં સુધી તે રાખી મૂકી શકશે.

(૩) આ કલમ હેઠળ જેની માગણી નામંજૂર કરવામાં આવી હોય તે વ્યકિત, પોતે માગણી કરેલાં ઈમારતી લાકડાંનો કબજો મેળવવા માટે, એવી નામંજૂરીની તારીખથી ત્રણ મહિનાની અંદર દાવો માંડી શકશે; પરંતુ એવી નામંજૂરીને કારણે અથવા ઈમારતી લાકડાં રોકી રાખ્યા કે ખસેડવાને કારણે, અથવા આ કલમ હેઠળ અન્ય કોઈ વ્યકિતને તે સોંપવાને કારણે સરકાર અથવા વન-અધિકારી પાસેથી કોઈ વ્યકિત કંઈપણ વળતર કે ખર્ચ વસૂલ કરી શકશે નહિ.

(૪) આ કલમમાં જોગવાઈ કર્યા પ્રમાણે ઈમારતી લાકડાં સોંપવામાં ન આવે અથવા તેને માટે દાવો માંડવામાં ન આવે ત્યાં સુધી, એ લાકડાંને કોઈ દિવાની, ફોજદારી કે મહેસૂલી ન્યાયાલયનો કામગીરી હુકમ લાગુ પડશે નહિ.

માગણી ન કરેલાં ઈમારતી લાકડાંના નિકાલ બાબત.

૪૮. ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે કોઈ કેફિયત રજૂ કરવામાં ન આવે અથવા કલમ ૪૬ હેઠળ કાઢેલી નોટિસમાં નિર્દિષ્ટ કરેલી રીતે તથા મુદતમાં હકદાર પોતાની માગણી ન કરે અથવા તેણે એવી માગણી કરી હોય અને તે નામંજૂર કરવામાં આવેલ હોય અને કલમ ૪૭થી નક્કી કરેલી વધારાની મુદતમાં આવાં ઈમારતી લાકડાંનો કબજો મેળવવા માટે તે દાવો ન માંડે, ત્યારે એવાં ઈમારતી લાકડાંની માલિકી સરકારમાં નિહિત થશે અથવા કલમ ૪૭ હેઠળ આવાં ઈમારતી લાકડાં અન્ય વ્યકિતને સોંપ્યાં હોય તો પોતે ઊભા ન કરેલા તમામ બોજાથી મુકત રીતે તે અન્ય વ્યકિતને તેની માલિકી પ્રાપ્ત થશે.

આવાં ઈમારતી લાકડાંને થયેલા નુકસાન માટે સરકાર અને તેના અધિકારીઓ જવાબદાર નહિ હોવા બાબત.

૪૯. કલમ ૪૫ હેઠળ એકઠાં કરાયેલાં કોઈ ઈમારતી લાકડાંના સંબંધમાં કોઈ હાનિ કે નુકસાન માટે સરકાર જવાબદાર રહેશે નહિ અને કોઈ વન-અધિકારીએ ગફલત, દ્વેષ કે કપટથી કોઈ હાનિ કે નુકસાન કર્યું હોય તે સિવાય, એવી હાનિ અથવા નુકસાન માટે તે જવાબદાર રહેશે નહિ.

ઈમારતી લાકડાં માગણી કરનારને સોંપવામાં આવે તે પહેલાં તેણે કરવાની ભરપાઈ.

૫૦. કલમ ૫૧ હેઠળ કરાયેલા કોઈ નિયમ હેઠળ ઈમારતી લાકડાં માટે લેણી નીકળતી રકમ વન-અધિકારીને કે તે મેળવવાને હકદાર અન્ય વ્યકિતને ભરી ન આપે ત્યાં સુધી, ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે એકઠાં કરાયેલાં કે સોંપવામાં આવેલાં ઈમારતી લાકડાંનો કબજો પાછો મેળવવા માટે કોઈ વ્યકિત હકદાર થશે નહિ.

નિયમો કરવાની અને શિક્ષા ઠરાવવાની સત્તા.

૫૧. (૧) રાજ્ય સરકાર નીચેની બાબતોનું નિયમન કરવા માટે નિયમો કરી શકશે:—

(ક) કલમ ૪૫માં જણાવેલાં તમામ ઈમારતી લાકડાંને બચાવી લેવા, તે એકઠાં કરવા અને તેના નિકાલ બાબત;

(ખ) ઈમારતી લાકડાંના બચાવ માટે અને તે એકઠાં કરવા માટે ઉપયોગમાં લેવાતી હોડીઓના ઉપયોગ અને રજિસ્ટ્રેશન બાબત;

(ગ) એ ઈમારતી લાકડાંને બચાવી લેવા, એકઠાં કરવાં, તેમની હેરફેર કરવા, તેને રાખી મૂકવા અથવા તેના નિકાલ માટે ચૂકવવાની રકમો બાબત; અને

(ઘ) એ ઈમારતી લાકડાં ઉપર ચિહ્નો કરવા માટે વાપરવાના હથોડા તથા બીજાં સાધનોના ઉપયોગ તથા તેના રજિસ્ટ્રેશન બાબત.

(૨) આ કલમ હેઠળ કરાયેલા કોઈ નિયમોના ઉલ્લંઘન માટે રાજ્ય સરકાર છ મહિનાની મુદતની કેદની, અથવા પાંચસો રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષા અથવા તે બંને શિક્ષા ઠરાવી શકશે.

પ્રકરણ ૯

શિક્ષા તથા કાર્યરીતિ

સરકાર દાખલ કરવાને પાત્ર મિલકત કબજે લેવા બાબત

૫૨. (૧) કોઈ વન-પેદાશ સંબંધમાં વન-ગુનો કરવામાં આવ્યો હોવાનું માનવાને કારણ હોય ત્યારે, વન-અધિકારી કે પોલીસ અધિકારી તે ગુનો કરવામાં વપરાયેલાં તમામ ઓજારો, હોડીઓ, ગાડાં કે ઢોર સહિત તે પેદાશ કબજે લઈ શકશે.

(૨) આ કલમ હેઠળ કોઈ મિલકત કબજે લેનાર દરેક અધિકારી, મિલકતપર, એ તે પ્રમાણે કબજે કરાઈ હોવાનું દર્શાવતી નિશાની કરશે અને જેના અંગે તે મિલકત કબજે લીધી હોય તે ગુનાનો ઈન્સાફ કરવાની હકૂમત ધરાવતા મેજિસ્ટ્રેટને તેણે બને તેટલો જલદી, આવી મિલકત કબજે કર્યાનો રિપોર્ટ કરવો જોઈશે:

પરંતુ જે અંગે એવો ગુનો કર્યાનું માનવામાં આવતું હોય તે વન-પેદાશ સરકારની મિલકત હોય તથા ગુનેગાર અજ્ઞાત હોય ત્યારે, તે અધિકારી, જેમ બને તેમ જલદી, તે હકીકતનો રિપોર્ટ પોતાના ઉપરી અધિકારીને કરે તો તે પૂરતું થશે.

કલમ ૫૨ હેઠળ કબજે લીધેલી મિલકત મુકત કરવાની સત્તા.

૫૩. જેને કારણે ઓજારો, હોડીઓ, ગાડાં કે ઢોરનો કબજો લેવામાં આવ્યો હોય તે ગુનાનો ઈન્સાફ કરવાની હકૂમત ધરાવતા મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ ફરમાવવામાં આવે તો અને ત્યારે, તે મિલકત રજૂ કરવાનો મુચરકો તે મિલકતનો માલિક કરી આપે ત્યારે કલમ ૫૨ હેઠળ તે મિલકત રેન્જરના દરજ્જાથી ઊતરતા નહિ તેવા જે વન-અધિકારીએ અથવા જેની સત્તા નીચેના તેવા વન-અધિકારીએ કબજે લીધેલ હોય તે વન-અધિકારી તે મિલકત મુકત કરી શકશે.

ત્યાર પછીની કાર્યરીતિ.

૫૪. આવો રિપોર્ટ મળ્યા ઉપરથી, ગુનેગારની ધરપકડ તથા ઈન્સાફી કાર્યવાહી માટે તથા મિલકતના કાયદા અનુસારના નિકાલ માટે મેજિસ્ટ્રેટ બનતી ત્વરાથી જરૂરી પગલાં લેશે.

વન-પેદાશ, ઓજારો, વગેરે, ક્યારે સરકાર-દાખલ થવાને પાત્ર થાય.

૫૫. (૧) સરકારની મિલકત ન હોય તથા જે બાબત વન-ગુનો કરવામાં આવ્યો હોય તેવાં તમામ ઈમારતી લાકડાં કે વન પેદાશ અને વન-ગુનો કરવામાં વાપરેલાં તમામ ઓજારો, હોડીઓ, ગાડાં અને ઢોર સરકાર-દાખલ થવાને પાત્ર થશે.

(૨) એ ગુના માટે ઠરાવી હોય તે શિક્ષા ઉપરાંત આ મિલકત સરકાર-દાખલ કરી શકાશે.

વન-ગુનાના ઈન્સાફનું કામ પૂરું થયે, જેના સંબંધમાં ગુનો થયો હોય તે પેદાશનો નિકાલ.

૫૬. વન-ગુનાના ઈન્સાફનું કામ પૂરું થાય ત્યારે આવો ગુનો જેના સંબંધમાં કરવામાં આવ્યો હોય તે વન-પેદાશ, સરકારની મિલકત હોય અથવા સરકાર-દાખલ થયેલ હોય તો વન-અધિકારી તે સંભાળી લેશે અને તેમ ન હોય તો, ન્યાયાલય ફરમાવે તેવી રીતે તે તેનો નિકાલ કરી શકશે.

ગુનેગાર અજ્ઞાત હોય, અથવા મળી શકતો ન હોય ત્યારે કાર્યરીતિ.

૫૭. ગુનેગાર અજ્ઞાત હોય અથવા મળી શકતો ન હોય અને ગુનો કરવામાં આવ્યો છે એવું મેજિસ્ટ્રેટને લાગે ત્યારે, જેના સંબંધમાં ગુનો કરવામાં આવ્યો હોય તે મિલકત સરકાર-દાખલ કરી, વન-અધિકારીએ તે સંભાળી લેવા અથવા તે માટે હકદાર હોવાનું પોતાને લાગે તે વ્યકિતને તે સોંપી દેવા મેજિસ્ટ્રેટ હુકમ કરી શકશે:

પરંતુ એવી મિલકત કબજે લીધાની તારીખથી એક મહિનો વીતે નહિ ત્યાં સુધી, અથવા તે મિલકત ઉપર પોતાનો હક કરનાર કોઈ વ્યકિત હોય તો તેને તથા તેના દાવાના સમર્થન માટે તે કોઈ પુરાવો રજૂ કરે તો તે સાંભળ્યા વિના આવો કોઈ હુકમ કરી શકાશે નહિ.

રાજ્ય સુધારા

૧. મુખ્ય અધિનિયમની કલમ ૫૨(૧), ૫૩ અને ૫૫(૧)માં, જ્યાં જ્યાં "ગાડા" શબ્દ આવે છે ત્યાં ત્યાં તેને બદલે, "વાહનો" એ શબ્દ સન ૧૯૫૩ ના મુંબઈના ૨૫ મા અધિનિયમની કલમ૨ થી મૂકવામાં આવ્યો છે.

૨. મુખ્ય અધિનિયમની કલમ ૫૨ ની પેટા-કલમ (૧) પછી, નીચેની પેટા-કલમ, સન ૧૯૮૩ ના ગુજરાતના ૧૯ મા અધિનિયમની કલમ ૨ થી, દાખલ કરવામાં આવી છે:—

"(૧-ક) જે કોઈ વન-પેદાશના સંબંધમાં કોઈનો ગુનો કરવામાં આવ્યો છે અથવા કરવામાં આવી રહ્યો છે એમ માનવાને કારણ હોય તે વન-પેદાશની હેરફેર કરવા માટે કોઈ વાહનનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે અથવા આવી રહ્યો છે એમ માનવાને કોઈ વન અધિકારી અથવા પોલીસ અધિકારીને કારણ હોય તો તે અધિકારી, આવા વાહનના ડ્રાઈવરને અથવા તેનો હવાલો ધરાવતી અન્ય વ્યક્તિને, વાહન થોભાવવા ફરમાવી શકશે અને વાહનમાંની ચીજ-વસ્તુઓ તપાસવા માટે અને વન પેદાશને લગતા અને આવા ડ્રાઈવરના અથવા વાહનનો હવાલો ધરાવતી અન્ય વ્યક્તિના અથવા વાહનમાં હોય તેવી અન્ય કોઈ વ્યક્તિના કબજામાંના તમામ દસ્તાવેજોની તપાસણી માટે, વાજબી રીતે આવશ્યક હોય ત્યાં સુધી, તે વાહનને ઊભું રખાવી શકશે."

૩. મુખ્ય અધિનિયમની કલમ ૫૨ ની પેટા-કલમ (૨) માં, સન ૧૯૮૩ ના ગુજરાતના ૧૯ મા અધિનિયમની કલમ ૨ થી, નીચેનો મજકૂર મૂકવામાં આવ્યો છે :—

"(૨) પેટા-કલમ (૨) માં, "જેના અંગે તે મિલકત કબજે લીધી હોય તે ગુનાનો ઈન્સાફ કરવાની હકૂમત ધરાવતા મૅજિસ્ટ્રેટને તેણે બને તેટલો જલદી આવી મિલકત કબજે કર્યાનો રિપોર્ટ કરવો જોઈશે" એ શબ્દોને બદલે, નીચેનો મજકૂર મૂકવો:—

"(ક) જેના અંગે તે મિલકત કબજે લીધી હોય તે ગુનો, રાજ્ય સરકારની મિલકત હોય અથવા જેમાં રાજ્ય સરકારને કોઈ હિત હોય તે વન-પેદાશના સંબંધમાં કરવામાં આવ્યો હોય, ત્યારે કલમ ૬૧-ક હેઠળ, સંબંધિત અધિકૃત અધિકારીને; અને

(ખ) અન્ય દાખલામાં, જેના અંગે તે મિલકત કબજે લીધી હોય તે ગુનાનો ઈન્સાફ કરવાની હકૂમત ધરાવતા મૅજિસ્ટ્રેટને;

તેણે બને તેટલો જલદી આવી મિલકત કબજે કર્યાનો રિપોર્ટ કરવો જોઈશે.".

૪. મુખ્ય અધિનિયમની કલમ ૫૩ માં, સન ૧૯૮૩ ના ગુજરાતના ૧૯ મા અધિનિયમની કલમ ૩ થી, નીચેનો સુધારો દાખલ કર્યો છે:—

મુખ્ય અધિનિયમમાં, કલમ ૫૩ માં, "તે વન-અધિકારી તે મિલકત," એ શબ્દો પછી, "કલમ ૬૧-જ ને અધીન રહીને" એ શબ્દો, આંકડા અને અક્ષર દાખલ કરવા.

૫. મુખ્ય અધિનિયમની કલમ ૫૪, સન ૧૯૮૩ ના ગુજરાતના ૧૯ મા અધિનિયમની કલમ ૪ થી, કમી કરેલ છે.

૬. મુખ્ય અધિનિયમની કલમ ૫૫ માં, પેટા-કલમ (૧) માં, સન ૧૯૮૩ ના ગુજરાતના ૧૯ મા અધિનિયમની કલમ ૫ થી, નીચેનો સુધારો દાખલ કરવામાં આવ્યો છે:—

મુખ્ય અધિનિયમમાં, કલમ ૫૫ માં, પેટા-કલમ (૧) માં, "સરકાર દાખલ થવાને પાત્ર થશે" એ શબ્દોને બદલે, "કલમ ૬૧-જ ને અધીન રહીને, સરકાર-દાખલ થવાને પાત્ર થશે" એ શબ્દો, આંકડા અને અક્ષર મૂકવા.

૭. મુખ્ય અધિનિયમની કલમ ૫૬ માં, સન ૧૯૮૩ ના ગુજરાતના ૧૯ મા અધિનિયમની કલમ ૬ થી નીચેનો સુધારો દાખલ કર્યો છે:—

મુખ્ય અધિનિયમમાં, કલમ ૫૬ માં, "તેમ ન હોય, તો" એ શબ્દોને બદલે, "તેમ ન હોય તો, કલમ ૬૧-જ ને અધીન રહીને," એ શબ્દો, આંકડા અને અક્ષર મૂકવા.

૮. મુખ્ય અધિનિયમની કલમ ૫૭ માં સન ૧૯૮૩ ના ગુજરાતના ૧૯ મા અધિનિયમની કલમ ૭ થી, નીચેનો સુધારો દાખલ કર્યો છે:—

મુખ્ય અધિનિયમમાં, કલમ ૫૭ માં, "ગુનો કરવામાં આવ્યો છે એવું મૅજિસ્ટ્રેટોને લાગે, ત્યારે" એ શબ્દોને બદલે, "ગુનો કરવામાં આવ્યો છે એવું મૅજિસ્ટ્રેટોને લાગે, ત્યારે કલમ ૬૧-જ ને અધીન રહીને," એ શબ્દો, આંકડા અને અક્ષર મૂકવા.

૯. મુખ્ય અધિનિયમની કલમ ૫૮ માં, સન ૧૯૮૩ ના ગુજરાતના ૧૯ મા અધિનિયમની કલમ ૮ થી, નીચેનો મજકૂર દાખલ કર્યો છે:—

મુખ્ય અધિનિયમમાં, કલમ ૫૮ માં,—

(૧) "આમાં આ પહેલાં ગમે તે મજકૂર હોય તે છતાં, કલમ ૫૨ હેઠળ કબજે લીધેલી અને ઝડપથી અને કુદરતી રીતે બગડી જાય તેવી મિલકત વેચવા માટે મૅજિસ્ટ્રેટ હુકમ કરી શકશે'' એ શબ્દોને બદલે, "કલમ ૫૨ હેઠળ, જેણે કબજે લીધો હોય તે વન અધિકારી, આ અધિનિયમમાં અથવા અન્ય કોઈ કાયદામાં ગમે તે મજકૂર હોય તે છતાં, કલમ ૫૨ હેઠળ કબજે લીધેલી અને ઝડપથી અને કુદરતી રીતે બગડી જાય તેવી મિલકત વેચી શકશે" એ શબ્દો અને આંકડા મૂકવા;

(૨) અંતે નીચેનો મજકૂર ઉમેરવો:—

"અને તેણે, તેના વરિષ્ઠ અધિકારીને, આવા દરેક વેચાણ અંગે રિપોર્ટ કરવો જોઈશે."

૧૦. મુખ્ય અધિનિયમની કલમ ૬૧ પછી, સન ૧૯૮૩ ના ગુજરાતના ૧૯ મા અધિનિયમની કલમ ૯ થી, નવા કલમો ૬૧-ક, ૬૧-ખ, ૬૧-ગ, ૬૧-ઘ, ૬૧-ચ, ૬૧-છ અને ૬૧-જ દાખલ કરી છે.

.....ચાલુ

રાજ્ય સુધારા (ચાલુ)

કેટલાક દાખલામાં વન-અધિકારીઓએ મિલકત સરકાર દાખલ કરવા બાબત.

"**૬૧ ક.** (૧) આ પ્રકરણની પૂર્વવર્તી જોગવાઈઓમાં અથવા તે સમયે અમલમાં હોય તેવા અન્ય કોઈ કાયદામાં ગમે તે મજકૂર હોય તે છતાં, રાજ્ય સરકારની મિલકત હોય તેવી કોઈ વન-પેદાશના સંબંધમાં કોઈ વન અંગેનો ગુનો કરવામાં આવ્યો હોવાનું મનાતું હોય ત્યારે કલમ પરની પેટા કલમ (૧) હેઠળ, મિલકત કબજે લેનાર અધિકારીએ, ગેરવાજબી વિલંબ કર્યા વિના તે મિલકત અને આવો ગુનો કરવામાં ઉપયોગમાં લેવાયેલ તમામ સાધનો, દોરડાં, સાંકળો, હોડીઓ, વાહનો અને ઢોર, રાજ્ય સરકારે રાજપત્રમાં જાહેરનામા દ્વારા આ અર્થે અધિકૃત કરેલા અધિકારી (જેનો આમાં હવે પછી, "અધિકૃત અધિકારી" તરીકે ઉલ્લેખ કર્યો છે તે) ની સમક્ષ રજુ કરવા જોઈશે અને એવા અધિકારી મદદનીશ વન-સંરક્ષકના દરજ્જા કરતાં ઉતરતા દરજ્જાના ન હોવા જોઈશે.

(૨) અધિકૃત અધિકારી કલમ પરના પેટા કલમ(૧) હેઠળ, રાજ્ય સરકારની મિલકત હોય તેવી કોઈ વન-પેદાશ કબજે લે અથવા પેટા-કલમ (૧) હેઠળ આવી કોઈ મિલકત તે અધિકૃત અધિકારી સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવે અને તેને માટે એમ ખાતરી થાય કે આવી મિલકતના સંબંધમાં વન અંગેનો ગુનો કરવામાં આવ્યો છે, ત્યારે આવા અધિકૃત અધિકારી આવો વન અંગેનો ગુનો થયો છે તે માટે ફરિયાદ દાખલ કરવામાં આવી હોય કે ન હોય તો પણ એવી રીતે કબજે લીધેલ મિલકત અને આવો ગુનો કરવામાં ઉપયોગમાં લેવાયેલ તમામ સાધનો દોરડાં, સાંકળો, હોડીઓ, વાહનો અને ઢોર સરકાર દાખલ કરવાનો હુકમ કરી શકશે.

(૩) (ક) પેટા કલમ (૨) હેઠળ સરકાર દાખલ કરવાનો હુકમ કર્યા પછી અધિકૃત અધિકારીનો આવો અભિપ્રાય થાય કે જાહેર હિતમાં તેમ કરવું ઈષ્ટ છે ત્યારે તેઓ, સરકાર દાખલ કરેલી મિલકત અથવા તેને કોઈ ભાગ, જાહેર લીલામથી વેચવાનો હુકમ કરી શકશે.

(ખ) સરકાર દાખલ કરેલી કોઈ મિલકત ઉપર કહ્યા પ્રમાણે વેચવામાં આવી હોય, ત્યારે તેની આવક તેમાંથી આવા કોઈપણ લીલામનું ખર્ચ અથવા તેને લગતું આનુષંગિક ખર્ચ બાદ કર્યા પછી, કલમ, ૬૧-ક હેઠળ તે મિલકત સરકાર દાખલ કરવા માટે કરેલો હુકમ કલમ ૬૧-ગ અથવા ૬૧ઘ હેઠળના કોઈ હુકમથી રદ અથવા રદબાતલ કરવામાં આવે ત્યારે તેના માલિકને અથવા જેની પાસેથી તે કબજે લેવામાં આવી હોય તે વ્યક્તિને આવા હુકમમાં નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવે તે મુજબ ચૂકવવી જોઈશે.

કલમ ૬૧-ક હેઠળ સરકાર દાખલ કર્યા પહેલાં, કારણ દર્શક નોટિસ કાઢવા બાબત.

૬૧ખ. (૧) જેની પાસેથી કોઈ વન-પેદાશ અથવા સાધન, દોરડું, સાંકળ, હોડી, વાહન અથવા ઢોર, કબજે લેવામાં આવ્યું હોય તે કોઈ વ્યક્તિને, જે કારણોસર તે સરકાર દાખલ કરવા ધાર્યું હોય તે કારણોની તેને જાણ કરતી અને તેના વાંધા હોય તો તે વિચારણામાં લેવા અંગેની લેખિત નોટિસ આપવામાં આવી હોય તે સિવાય કોઈ વન પેદાશ અથવા સાધનો, દોરડાં, સાંકળો, હોડીઓ, વાહનો અથવા ઢોર સરકાર દાખલ કરવા અંગેનો કોઈ હુકમ કલમ ૬૧ક હેઠળ કરી શકશે નહિ:

પરંતુ કોઈ મોટર વાહન સરકાર દાખલ કરવા અંગેનો કોઈ હુકમ કરી શકાશે નહિ સિવાય કે અધિકૃત અધિકારીના અભિપ્રાય પ્રમાણે તેના રજિસ્ટર થયેલા માલિકને લેખિત નોટિસ આપવાનું શક્ય હોય તો તેવી નોટિસ આપવામાં આવી હોય અને તેના વાંધા હોય, તો તે વિચારણામાં લેવામાં આવ્યા હોય.

(૨) કોઈ સાધન, દોરડું, સાંકળ, હોડી, વાહન અથવા ઢોરના માલિક અધિકૃત અધિકારીને ખાતરી થાય તે રીતે સાબિત કરે કે પોતાની, તેનો એજન્ટ હોય, તો તેની અને સાધન, દોરડું, સાંકળ, હોડી, વાહન, અથવા ઢોરનો હવાલો ધરાવતી વ્યક્તિની જાણ અથવા મૂકસંમતિ વિના તેનો વન-પેદાશ લઈ જવામાં ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો અને તેઓ પૈકી દરેકે, આવા ઉપયોગ સામે તમામ વાજબી અને જરૂરી સાવચેતી લીધી હતી તો પેટા કલમ (૧)ની જોગવાઈઓને બાધ આવ્યા વિના સદરહુ સાધન, દોરડું, સાંકળ, હોડી, વાહન, અથવા ઢોર સરકાર દાખલ કરવા અંગેનો કોઈ હુકમ કલમ ૬૧-ક હેઠળ કરી શકાશે નહિ.

ફેરતપાસ.

૬૧ગ. રાજ્ય સરકારે આ અર્થે રાજપત્રમાં જાહેરનામાં દ્વારા ખાસ રીતે સત્તા આપેલા વન-સંરક્ષકના દરજ્જા કરતાં ઉતરતા દરજ્જાના ન હોય તેવો કોઈ વન અધિકારી પોતાની મેળે કલમ ૬૧-ક હેઠળ અધિકૃત અધિકારીના હુકમની તારીખથી ત્રીસ દિવસ પૂરા થાય તે પહેલાં તે હુકમના રેકર્ડ મંગાવી અને તપાસી શકશે અને પોતાને યોગ્ય લાગે તેમ તપાસ કરી શકશે અથવા કરાવી શકશે અને તેવા હુકમો કરી શકશે:

રાજ્ય સુધારા (ચાલુ)

પરંતુ કોઈ વ્યક્તિને બાધકારક થાય તેવો હુકમ તેને સાંભળવાની તક આપવામાં આવી હોય તે સિવાય આ કલમ હેઠળ કરી શકાશે નહિ.

અપીલ.

૬૧(ઘ).(૧) કલમ ૬૧ક અથવા કલમ ૬૧ગ હેઠળ કરેલા કોઈ હુકમથી નારાજ થયેલ કોઈપણ વ્યક્તિ, આવા હુકમથી તેને જાણ થયાની તારીખથી ત્રીસ દિવસની અંદર જે હુકમ મિલકતને લગતો હોય તે મિલકત જે વિસ્તારમાં કબજે લેવામાં આવી હોય તે વિસ્તાર ઉપર હકૂમત ધરાવતા સેશન્સ ન્યાયાધીશને અપીલ કરી શકશે અને સેશન્સ ન્યાયાધીશ, યથાપ્રસંગ અપીલ કરનારને અને અધિકૃત અધિકારીને અથવા કલમ ૬૧-ગ હેઠળ ખાસ રીતે સત્તા આપેલા અધિકારીને સાંભળવાની તક આપ્યા પછી પોતાને યોગ્ય લાગે તે મુજબ જે હુકમ સામે અપીલ કરવામાં આવી હોય તે હુકમ બહાલ રાખતો, તેમાં ફેરફાર કરતો અથવા તે રદ કરતો હુકમ કરશે.

(૨) પેટા-કલમ (૧) હેઠળ સેશન્સ ન્યાયાધીશનો કોઈ હુકમ આખરી રહેશે અને કાયદાની કોઈ કોર્ટમાં તેની સામે વાંધો ઉઠાવી શકાશે નહિ.

કોઈ મિલકત સરકાર દાખલ કરવા અંગેના ચૂકાદાથી, અન્ય શિક્ષાને બાધ આવશે નહિ.

૬૧ચ. કલમ ૬૧ક અથવા ૬૧ગ અથવા ૬૧ઘ હેઠળ કોઈ મિલકત સરકાર દાખલ કરવા અંગેના ચૂકાદાથી તેનાથી અસર પામેલ વ્યક્તિ આ અધિનિયમ હેઠળ જે કોઈ શિક્ષાને પાત્ર થાય તે શિક્ષા કરવાને બાધ આવશે નહિ.

સરકાર દાખલ થયેલ મિલકત ક્યારે સરકારમાં નિહિત થશે તે બાબત.

૬૧છ. કોઈ મિલકત સરકાર દાખલ કરવા અંગેનો કોઈ હુકમ કલમ ૬૧ક અથવા ૬૧ગ અથવા ૬૧ઘ હેઠળ કરવામાં આવ્યો હોય અને આવો હુકમ આવી સમગ્ર મિલકત અથવા તેના કોઈ ભાગના સંબંધમાં આખરી થયેલો હોય, ત્યારે, યથાપ્રસંગ આવી મિલકત અથવા તેનો ભાગ અથવા જો તે કલમ ૬૧-કની પેટા-કલમ (૩) હેઠળ વેચવામાં આવી હોય તો તેની વેચાણ-આવક રાજ્ય સરકારમાં તમામ બોજા મુક્ત નિહિત થશે.

કેટલાક દાખલામાં હકૂમતને બાધ.

૬૧જ. રાજ્ય સરકારની માલિકીની કોઈ વન-પેદાશ અથવા કોઈ ગુનો કરવામાં ઉપયોગમાં લેવાયેલ કોઈ સાધન, દોરડું, સાંકળ, હોડી, વાહન અથવા ઢોર, કલમ પરની પેટા કલમ (૧) હેઠળ કબજે લેવામાં આવ્યા, હોય ત્યારે કલમ ૬૧ક હેઠળ અધિકૃત અધિકારીને અથવા કલમ ૬૧ગ હેઠળ ખાસ રીતે સત્તા આપેલા અધિકારીને અથવા કલમ ૬૧ઘ હેઠળ અપીલ સાંભળતા સેસન્શ ન્યાયાધીશને આવી મિલકતનાં કસ્ટડી, કબજા, ડીલીવરી, નિકાલ અથવા વિતરણ સંબંધી હુકમો કરવાની હકૂમત રહેશે અને આ અધિનિયમમાં અથવા ફોજદારી કાર્યરીતિ અધિનિયમ, ૧૯૭૩માં અથવા તત્સમયે અમલમાં હોય તેવા અન્ય કોઈ કાયદામાં વિરૂદ્ધનો ગમે તે મજકૂર હોય તે છતાં અન્ય કોઈ પણ અધિકારી, કોર્ટ, ટ્રિબ્યુનલ અથવા સત્તાધિકારીને એવા હૂકમો કરવાની હકૂમત રહેશે નહિ.",

૧૧. મુખ્ય અધિનિયમની કલમ ૬૮માં, સન ૧૯૮૩ના ગુજરાતના ૧૯મા અધિનિયમની કલમ ૧૦ થી, નીચેનો સુધારો દાખલ કર્યો છે :—

મુખ્ય અધિનિયમમાં, કલમ ૬૮માં, પેટા-કલમ (૧)માં, ખંડ (ખ)માં, "સરકાર દાખલ થવાને પાત્ર હોય તેવી કોઈ મિલકત" એ શબ્દો પહેલાં, "કલમ ૬૧--જને અધીન રહીને", એ શબ્દો, આંકડા અને અક્ષર દાખલ કરવા.

૫૮. આમાં આ પહેલાં ગમે તે મજકૂર હોય છતાં, કલમ ૫૨ હેઠળ કબજે લીધેલી અને ઝડપથી અને કુદરતી રીતે બગડી જાય તેવી મિલકત વેચવા માટે મેજિસ્ટ્રેટ હુકમ કરી શકશે અને તે મિલકત વેચી ન હોત તો, તે અંગે પોતે જે તજવીજ કરી હોત તે જ તજવીજ, વેચાણની ઊપજ અંગે કરી શકશે. **કલમ ૫૨ હેઠળ કબજે લીધેલી બગડી જાય તેવી મિલકત બાબત કાર્યરીતિ.**

૫૯. કલમ ૫૨ હેઠળ મિલકત કબજે લેનાર અધિકારી કે તેનો ઉપરી અધિકારી અથવા તે પ્રમાણે કબજે લીધેલી મિલકતમાં પોતાના હિતનો દાવો કરનાર કોઈ વ્યકિત કલમ ૫૫, કલમ ૫૬ કે કલમ ૫૭ હેઠળ થયેલા કોઈ હુકમની તારીખથી એક મહિનાની અંદર એવા મેજિસ્ટ્રેટે કરેલા હુકમો સામે સામાન્ય રીતે જે ન્યાયાલયને અપીલ થઈ શકતી હોય તે ન્યાયાલયને અપીલ કરી શકશે અને તે અપીલમાં થયેલો હુકમ આખરી રહેશે. **કલમ ૫૫, કલમ ૫૬ કે કલમ ૫૭ હેઠળ કરેલા હુકમો સામે અપીલ.**

૬૦. યથાપ્રસંગ, કલમ ૫૫ કે કલમ ૫૭ હેઠળ કોઈ મિલકત સરકાર દાખલ કરવા હુકમ થયો હોય અને તે હુકમ સામે અપીલ કરવા માટેની કલમ ૫૯માં ઠરાવેલી મુદત પૂરી થઈ હોય તથા એવી અપીલ કરવામાં આવી ન હોય અથવા એવી અપીલ થઈ હોય અને અપીલ ન્યાયાલય એવી તમામ મિલકત અંગે કે તેના ભાગ અંગે હુકમ બહાલ રાખે ત્યારે, યથાપ્રસંગ, તે તમામ મિલકત કે તેનો તે ભાગ તમામ બોજાથી મુકત રીતે સરકારમાં નિહિત થશે. **મિલકત સરકારમાં ક્યારે નિહિત થાય.**

૬૧. રાજ્ય સરકારે આ અર્થે અધિકાર આપેલા અધિકારીની, કલમ ૫૨ હેઠળ કબજે લીધેલી કોઈ મિલકતને તરત જ મુકત કરવાનો ગમે ત્યારે આદેશ આપવાની સત્તાને આમાંના ઉપર જણાવેલા કોઈ મજકૂરથી બાધ આવતો હોવાનું ગણાશે નહિ. **કબજે લીધેલી મિલકત મુકત કરવાની સત્તાનો અપવાદ.**

૬૨. આ અધિનિયમ હેઠળ સરકાર—દાખલ થવાને પાત્ર મિલકત કબજે લેવાને બહાને કોઈ વન-અધિકારી કે પોલીસ અધિકારી ત્રાસદાયક અને બિનજરૂરી રીતે મિલકત કબજે કરે તો, તે છ મહિના સુધીની કેદની, અથવા પાંચસો રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષાને, અથવા તે બંને શિક્ષાને પાત્ર થશે. **ગેરકાયદેસર કબજે લેવા બદલ શિક્ષા.**

સન ૧૮૬૦ નો ૪૫મો ૬૩. લોકોને કે કોઈ વ્યકિતને નુકશાન કે હાનિ કરવાના હેતુથી, અથવા "ભારતના ફોજદારી અધિનિયમ"ની વ્યાખ્યા પ્રમાણે ગેરકાયદે લાભ મેળવવાના હેતુથી જે કોઈ નીચે પ્રમાણે કરે તે બે વર્ષ સુધીની કેદની, અથવા દંડની શિક્ષાને, અથવા તે બંને શિક્ષાને પાત્ર થશે.— **ઝાડ તથા ઈમારતી લાકડાં ઉપર બનાવટી ચિહ્નો કરવા અથવા ચિહ્નો બગાડવા તથા સીમા-ચિહ્નો બદલવા માટે શિક્ષા.**

(ક) કોઈ ઈમારતી લાકડું કે ઊભું ઝાડ સરકારની કે કોઈ ચોક્કસ વ્યકિતની મિલકત છે એવી કોઈ ચોક્કસ વ્યકિત તે કાયદેસર રીતે કાપી લઈ જઈ શકે છે તેવું દર્શાવવા વન-અધિકારી વાપરતા હોય તેવાં ચિહ્નની ઈમારતી લાકડાં કે ઊભા ઝાડ ઉપર જાણી જોઈને બનાવટ કરે; અથવા

(ખ) વન-અધિકારી એ કે તેણે આપેલા અધિકાર હેઠળ કોઈ ઝાડ કે ઈમારતી લાકડાં ઉપર કરેલાં ચિહ્નમાં ફેરફાર કરે, તે બગાડે કે ભૂસી નાંખે; અથવા

(ગ) આ અધિનિયમની જોગવાઈઓ લાગુ પડતી હોય તે વન કે પડતર જમીનમાં સીમા-ચિહ્નો ફેરવે, ખસેડે, નષ્ટ કરે અથવા બગાડી નાંખે.

૬૪. (૧) એક મહિના કે તેથી વધુ મુદતની કેદની શિક્ષાને પાત્ર થવાય તે કોઈ વન-ગુનામાં સંકળાયેલ હોવાનો વાજબી શક જેના ઉપર હોય તે વ્યકિતને, મેજિસ્ટ્રેટના હુકમ અને વૉરંટ વિના વન-અધિકારી કે પોલીસ અધિકારી પકડી શકશે. **વૉરંટ વગર પકડવાની સત્તા.**

(૨) આ કલમ હેઠળ ધરપકડ કરનાર દરેક અધિકારીએ બિન જરૂરી વિલંબ વિના તથા મુચરકાને આધારે છોડવા સંબંધી આ અધિનિયમની જોગવાઈઓને અધીન રહીને, પકડાયેલી વ્યકિતને તે બાબતમાં હકૂમત ધરાવતા મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ, અથવા સૌથી નજીકના પોલીસ સ્ટેશનનો ચાર્જ ધરાવતા અધિકારી સમક્ષ લઈ જવાની અથવા મોકલવાની તજવીજ કરવી જોઈશે.

રાજ્ય સુધારા

કલમ ૬૪માં, પેટા-કલમ (૧)માં "વન અધિકારી કે પોલીસ અધિકારી" એ શબ્દોને બદલે "વન-અધિકારી, પોલીસ અધિકારી કે મહેસૂલ અધિકારી" એ શબ્દો, સન ૧૯૬૦ના ગુજરાતના ૧૧મા અધિનિયમની કલમ ૬(૬)થી મૂકવામાં આવ્યા છે.

(૩) કલમ ૭૦ના ખંડ(ગ) હેઠળ જેની મનાઈ કરેલી હોય તે સિવાયના પ્રકરણ ૪ હેઠળના કોઈ ગુનાહિત કૃત્ય માટે આ રીતે ધરપકડ કરવાનો અધિકાર, આ કલમના કોઈ મજકૂરથી મળતો હોવાનું ગણાશે નહિ.

પકડાયેલ વ્યકિતને મુચરકાને આધારે છોડવાની સત્તા.

૬૫. કલમ ૬૪ ની જોગવાઈઓ હેઠળ પકડાયેલ વ્યકિત, તેને ફરમાવવામાં આવે તો અને ત્યારે, તે બાબતમાં હકૂમત ધરાવતા મેજિસ્ટ્રેટ કે સૌથી નજીકના પોલીસ સ્ટેશનનો ચાર્જ ધરાવતા અધિકારી સમક્ષ હાજર રહેવાનો મુચરકો કરી આપે તો રેન્જરથી ઊતરતા દરજ્જાના ન હોય એવા જે કોઈ વન અધિકારીએ અથવા તેની સત્તા નીચેના અધિકારીએ તેને પકડેલ હોય તે તેને છોડી શકશે.

ગુનો થતો અટકાવવાની સત્તા.

૬૬. દરેક વન-અધિકારી અને પોલીસ અધિકારીએ વન-ગુનો થતો અટકાવવો જોઈશે અને તે થતો અટકાવવા તે દરમિયાનગીરી કરી શકશે.

ગુનાનો સંક્ષિપ્ત રીતે ઈન્સાફ કરવાની સત્તા.

૬૭. જિલ્લા મેજિસ્ટ્રેટ અથવા આ અર્થે રાજ્ય સરકારે જેને ખાસ અધિકાર આપ્યો હોય તેવા પહેલા વર્ગના મેજિસ્ટ્રેટ છ મહિના સુધીની કેદ અને પાંચસો રૂપિયા સુધીના દંડની શિક્ષાને અથવા એ બંને શિક્ષાને પાત્ર વન-ગુનાની 'ફોજદારી કાર્યરીતિ અધિનિયમ, ૧૮૯૮' હેઠળ સંક્ષિપ્ત રીતે ઈન્સાફી કાર્યવાહી કરી શકશે. સન ૧૮૯૮ નો ૫ મો.

ગુનાની માંડવાળ કરવાની સત્તા.

૬૮. (૧) રાજ્ય સરકાર, રાજપત્રમાં જાહેરનામાથી, વન-અધિકારીને નીચેના અધિકાર આપી શકશે:—

(ક) કલમ ૬૨ અથવા કલમ ૬૩માં નિર્દિષ્ટ કરેલા ગુના સિવાયનો બીજો કોઈ વન-ગુનો કર્યો હોવાનો વાજબી શક જેના ઉપર હોય તે વ્યકિત પાસેથી જે ગુનો કર્યાનો તેના ઉપર શક હોય તે ગુનાના વળતર તરીકે નાણાંની રકમ સ્વીકારવાનો, અને

(ખ) સરકાર દાખલ થવાને પાત્ર હોય તેવી કોઈ મિલકત કબજે લેવાયેલ હોય ત્યારે, તે અધિકારીએ અંદાજેલી તેની કિંમત ચૂકવવામાં આવે ત્યારે મિલકત છૂટી કરવાનો.

(૨) યથાપ્રસંગ, તે નાણાંની રકમ, અથવા તે કિંમત અથવા તે બંને તે અધિકારીને ચૂકવવામાં આવે એટલે શકદાર વ્યકિત કસ્ટડીમાં હોય તો તેને મુકત કરવામાં આવશે અને કોઈ મિલકત કબજે લીધી હોય તો તેને છુટી કરવી જોઈશે અને તે વ્યકિત કે મિલકત વિરુદ્ધ ત્યાર પછી કોઈ કાર્યવાહી થઈ શકશે નહિ.

રાજ્ય સુધારા

૧. કલમ ૬૫માં, "કોઈ વનઅધિકારીએ અથવા" એ શબ્દો પછી "સબ ઈન્સ્પેકટરથી ઊતરતા દરજ્જાના ન હોય તેવા જે કોઈ પોલીસ અધિકારીએ અથવા મહાલકારીથી ઊતરતા દરજ્જાના ન હોય તેવા જે કોઈ મહેસૂલ અધિકારીએ" એ શબ્દો સન ૧૯૬૦ના ગુજરાતના ૧૫મા અધિનિયમની કલમ ૬(ટ)થી ઉમેરવામાં આવ્યા છે.

૨. કલમ ૬૬માં "વનઅધિકારી અને પોલીસ અધિકારીએ" એ શબ્દોને બદલે "દરેક વન અધિકારી, પોલીસ અધિકારી અને મહેસૂલ અધિકારીએ " એ શબ્દો એજનની કલમ ૬(ઠ)થી મૂકવામાં આવ્યા છે.

૩. કલમ ૬૭માં, "જિલ્લા મેજિસ્ટ્રેટ અથવા આ અર્થે રાજ્ય સરકારે જેને ખાસ અધિકાર આપ્યો હોય તેવા પહેલા વર્ગના "મેજિસ્ટ્રેટ" એ શબ્દોને બદલે, "હાઈકોર્ટ સાથે મસલત ચલાવીને, રાજ્ય સરકારે આ અર્થે જેને ખાસ અધિકાર આપ્યો હોય તેવા પહેલા વર્ગના મેજિસ્ટ્રેટ" એ શબ્દો, સન ૧૯૫૧ના મુંબઈના ૨૩મા અધિનિયમની કલમ ૨ અને અનુસૂચિ ૪ના ભાગ ૨થી મૂકવામાં આવ્યા છે.

ગુનાઓની માંડવાળ કરવાનો અધિકાર.

૪. સન ૧૯૬૦ના ગુજરાતના ૧૫મા અધિનિયમની કલમ ૬-(ડ)થી, કલમ ૬૮ને બદલે, નીચેની કલમ ૬૮ મૂકવામાં આવી છે:—

"૬૮. (૧) રાજ્ય સરકાર રાજ્યત્રમાં જાહેરનામાથી વનઅધિકારીને નીચેના અધિકાર આપી શકશે :—

(૩) રેન્જરના દરજ્જાથી ઉતરતા દરજ્જાના નહિ એવા અને ઓછામાં ઓછા સો રૂપિયાનો માસિક પગાર મેળવતા વન—અધિકારી સિવાયના કોઈ વન-અધિકારીને આ કલમ હેઠળ અધિકાર આપી શકાશે નહિ અને પેટા-કલમ (૧)ના ખંડ (ક) હેઠળ વળતર તરીકે સ્વીકારાયેલ નાણાંની રકમ, ક્યારેય પચાસ રૂપિયાથી વધારે હોવી જોઈશે નહિ.

૬૯. આ અધિનિયમ હેઠળની કોઈ કાર્યવાહીમાં અથવા અધિનિયમ હેઠળ લીધેલાં પગલાંને પરિણામે કોઈ વન-પેદાશ સરકારની મિલકત હોવા વિષે પ્રશ્ન ઉભો થાય ત્યારે, વિરુદ્ધનું સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી, તેને સરકારની મિલકત માની લેવી જોઈશે. વન-પેદાશ સરકારની માલિકીની માની લેવા બાબત.

પ્રકરણ ૧૦

ઢોર અપપ્રવેશ

સન ૧૮૭૧ નો ૧ લો. ૭૦. કોઈ આરક્ષિત બનાવેલ વન અથવા રક્ષિત વનનો કોઈ ભાગ ઢોર ચારવા માટે કાયદેસર રીતે બંધ કર્યો હોય ત્યારે, તેમાં અપપ્રવેશ કરનાર ઢોર, "ઢોર અપપ્રવેશ અધિનિયમ, ૧૮૭૧"ની કલમ ૧૧ના અર્થ પ્રમાણે જાહેર ઉદ્યાનમાં નુકસાન કરનાર ઢોર હોવાનું ગણાશે અને કોઈ વન-અધિકારી કે પોલીસ અધિકારી તેવા ઢોર તરીકે તેને પકડીને ડબામાં પુરાવી શકશે. ઢોર અપપ્રવેશ અધિનિયમ, ૧૮૭૧ લાગુ પાડવા બાબત.

સન ૧૮૭૧ નો ૧ લો. ૭૧. રાજ્ય સરકાર, રાજપત્રમાં જાહેરનામાથી એમ ફરમાવી શકશે કે "ઢોર અપપ્રવેશ અધિનિયમ, ૧૮૭૧"ની કલમ ૧૨ હેઠળ ઠરાવેલા દંડને બદલે, આ અધિનિયમની કલમ ૭૦ હેઠળ ડબામાં પુરાયેલ દરેક ઢોર દીઠ પોતાને યોગ્ય લાગે તેટલો, પરંતુ નીચેની રકમ કરતાં વધારે ન હોયતે દંડ લેવામાં આવશે:— તે અધિનિયમ હેઠળ ઠરાવેલા દંડમાં ફેરફાર કરવાની સત્તા.

દરેક હાથી દીઠ ... ... દસ રૂપિયા

દરેક ભેંસ કે ઊંટ દીઠ ... ... બે રૂપિયા

દરેક ઘોડા, ઘોડી, ખસી કરેલ પ્રાણી, ટટ્ટુ, વછેરા, વછેરી, ખચ્ચર, આખલા, બળદ, ગાય કે વાછરડી દીઠ... ... ... એક રૂપિયો

દરેક વાછરડા, ગધેડા, ડુક્કર, મેઢા, મેંઢી, ઘેટા, ઘેટાના બચ્ચા, બકરા કે બકરીના બચ્ચાદીઠ આઠ આના

રાજ્ય સુધારા (ચાલુ)

(ક) કલમ ૬૨ અથવા કલમ ૬૩માં નિર્દિષ્ટ કરેલા ગુના સિવાયનો બીજો કોઈ વન સંબંધી ગુનો કર્યો હોવાનો વાજબી શક જેના ઉપર હોય તે વ્યક્તિ પાસેથી જે ગુનો કર્યાનો તેની ઉપર શક આવતો હોય તે ગુના બદલ વળતર તરીકે નાણાંની રકમ અથવા તેના સ્વવિવેકાનુસાર એવી નાણાંની રકમ ભરવા માટે લેખિત બાંયધરી સ્વીકારવાનો, અને

(ખ) જપ્તીને પાત્ર હોય તેવી કંઈપણ મિલકત કબજે લેવાયેલ હોય ત્યારે તે અધિકારીએ તેની જે કિંમત ઠરાવી હોય તે કિંમત ભરવામાં આવે ત્યારે, અથવા તેના સ્વવિવેક અનુસાર, તેની કિંમત ભરવાની લેખિત બાંયધરી સ્વીકારવામાં આવે એટલે, તે મિલકત છૂટી કરવાનો.

(૨) યથાપ્રસંગ, આવી નાણાંની રકમ અથવા આવી ઠરાવેલી કિંમત અથવા બન્ને આવા અધિકારીને ભરવામાં આવે એટલે અથવા તે ભરી આપવાની લેખિત બાંયધરી આવો અધિકારી સ્વીકારે એટલે, શકદાર વ્યક્તિ કસ્ટડીમાં હોય તો, તેને મુકત કરવી જોઈશે અને કોઈ મિલકત કબજે લીધી હોય તો તેને છૂટી કરવી જોઈશે અને આવશ્યક હોય ત્યાં કલમ ૮૨ હેઠળની કાર્યવાહી સિવાયની આવી વ્યક્તિ કે મિલકત વિરુદ્ધ કોઈ કાર્યવાહી થઈ શકશે નહિ.

(૩) રેન્જરથી ઊતરતા દરજ્જાના નહિ એવા વન-અધિકારી સિવાયના અને ઓછામાં ઓછા સો રૂપિયાનો માસિક પગાર મેળવતા કોઈ વન-અધિકારીને આ કલમ હેઠળ અધિકાર આપી શકાશે નહિ અને પેટા-કલમ (૧)ના ખંડ (ક) હેઠળ વળતર તરીકે સ્વીકારવાની અથવા સ્વીકારવાને કબૂલ કરેલી નાણાંની રકમ, કોઈપણ પ્રસંગે, પાંચસો રૂપિયાથી વધારે હોવી જોઈશે નહિ".

૫. કલમ ૬૮ની પેટા-કલમ (૩)માં, "અને ઓછામાં ઓછા સો રૂપિયાનો માસિક પગાર મેળવતા" એ શબ્દો કમી કરવામાં આવ્યા છે અને "પાંચસો રૂપિયાથી" એ શબ્દોને બદલે, "બે હજાર રૂપિયાથી" એ શબ્દો સન ૧૯૭૬ના ગુજરાતના ૧૧મા અધિનિયમની કલમ ૩થી મૂકવામાં આવ્યા છે.

૬. કલમ ૭૧માં "આઠ આના" એ શબ્દોને બદલે "પચાસ નયા પૈસા" એ શબ્દો સન ૧૯૬૦ના ગુજરાતના ૧૫મા અધિનિયમની કલમ ૬ (ઢ)થી મૂકવામાં આવ્યા છે.

પ્રકરણ ૧૧

વન-અધિકારીઓ બાબત.

રાજ્ય સરકાર વન-અધિકારીઓને કેટલીક સત્તા આપી શકશે.

૭૨. (૧) રાજ્ય સરકાર વન-અધિકારીને નીચે જણાવેલી તમામ કે કોઈ સત્તા આપી શકશે,—

(ક) કોઈ જમીનમાં પ્રવેશવાની અને તે જમીનના સરવે, સીમાંકન અને નકશો કરવાની સત્તા;

(ખ) સાક્ષીઓને હાજર થવાની અને દસ્તાવેજો તથા મુદ્દાની વસ્તુઓ રજૂ કરવાની ફરજ પાડવાની દીવાની ન્યાયાલયની સત્તા;

(ગ) "ફોજદારી કાર્યરીતિ અધિનિયમ, ૧૮૯૮" હેઠળ ઝડતીનું વૉરન્ટ કાઢવાની સત્તા; અને સન ૧૮૯૮ નો ૫ મો.

(ઘ) વન-ગુનાની તપાસ કરવાની અને તે તપાસ દરમિયાન પુરાવા લેવા તથા નોંધવાની સત્તા.

(૨) પેટા-કલમ (૧) ના ખંડ (ઘ) હેઠળ નોંધાયેલ પુરાવા આરોપીની હાજરીમાં લીધેલા હશે તો તે ત્યારપછીની મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષની કોઈ ઈન્સાફી કાર્યવાહીમાં ગ્રાહ્ય થશે.

વન-અધિકારીઓ રાજ્ય સેવકો ગણાશે.

૭૩. તમામ વન-અધિકારીઓ "ભારતના ફોજદારી અધિનિયમ" ના અર્થ મુજબ રાજ્ય સેવકો ગણાશે. સન ૧૮૬૦ નો ૪૫ મો.

શુદ્ધબુદ્ધિથી કરેલાં કાર્યો માટે રક્ષણ.

૭૪. કોઈ રાજ્ય સેવકે આ અધિનિયમ હેઠળ શુદ્ધબુદ્ધિથી કરેલા કોઈ કાર્ય માટે તેની સામે દાવો થઈ શકશે નહિ.

વન-અધિકારીઓને વેપાર કરવાની મના.

૭૫. રાજ્ય-સરકારની લિખિત પરવાનગી સિવાય, કોઈ વન-અધિકારીથી માલિક કે એજન્ટ તરીકે ઈમારતી લાકડાંનો કે બીજી વન પેદાશોનો વેપાર કરી શકાશે નહિ અથવા આ અધિનયમ લાગુ પડતો હોય તે કે તેની બહારના કોઈ રાજ્યક્ષેત્રોમાં વનનાં કોઈ પટામાં કે કોઈ વન-કામ કરવાના કરારમાં હિત રાખી શકાશે નહિ કે હિતાધિકારી થઈ શકાશે નહિ

પ્રકરણ ૧૨

પેટા-નિયમો

નિયમો કરવાની વધારાની સત્તા.

૭૬. રાજ્ય સરકાર નીચેની બાબતો માટે નિયમો કરી શકશે :—

(ક) આ અધિનિયમ હેઠળ વન-અધિકારીની સત્તા અને ફરજો ઠરાવવા અને મર્યાદિત કરવા બાબત,

(ખ) આ અધિનિયમ હેઠળના દંડ તથા જપ્તીની આવકમાંથી અધિકારીઓ અને બાતમીદારોને આપવાનાં ઈનામો બાબત;

(ગ) ખાનગી વ્યક્તિઓની માલિકીની અથવા તેમના, કબજામાંની જમીન ઉપર ઉગાડેલાં સરકારી માલિકીનાં ઝાડ અને ઈમારતી લાકડાંની સાચવણી, પુનઃઉત્પાદન અને નિકાલ બાબત; અને

(ઘ) સામાન્ય રીતે આ અધિનિયમની જોગવાઈઓ સિદ્ધ કરવા બાબત.

નિયમોના ભંગ માટે શિક્ષા.

૭૭. આ અધિનિયમ હેઠળના જે નિયમના ઉલ્લંઘન માટે અધિનિયમમાં શિક્ષાની ખાસ જોગવાઈ ન હોય તેનું ઉલ્લંઘન કરનાર વ્યક્તિ એક મહિના સુધીની કેદની અથવા પાંચસો રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા તે બન્ને શિક્ષાને પાત્ર થશે.

૭૮. આ અધિનિયમ હેઠળ રાજ્ય સરકારે કરેલા તમામ નિયમો, રાજપત્રમાં પ્રસિધ્ધ કરવા જોઈશે અને તેમ થયેઆ અધિનિયમ સાથે સુસંગત હોય તેટલા પ્રમાણમાં તેમાં સમાવિષ્ટ હોય તેમ અમલી બનશે. ક્યારે નિયમો કાયદા તરીકે અમલી બનશે..

પ્રકરણ ૧૩

પ્રકીર્ણ

૭૯. (૧) આરક્ષિત બનાવેલ કે રક્ષિત વનમાં કોઈ હક ભોગવનાર અથવા એવા વનમાંથી વનની કોઈપણ પેદાશ લઈ જવાની અથવા ઈમારતી લાકડું કાપવાની અને ખસેડવાની અથવા ઢોર ચારવાની છૂટ ધરાવનાર વ્યક્તિ તેમજ તેણે એ વનમાં નોકરીએ રાખેલ દરેક વ્યક્તિ, અને વન-અધિકારીઓ તથા પોલીસ અધિકારીઓને મદદ કરવાને બંધાયેલ વ્યક્તિઓ.

આવા વનની લગોલગ આવેલા કોઈ ગામમાં સરકારે નોકરીએ રાખેલા અથવા લોકોની સેવા બજાવવા માટે સરકાર તરફથી મળતર મેળવનાર દરેક વ્યક્તિ ;

કોઈ વન-ગુનો થયાની કે કરવાના ઈરાદાની પોતાની પાસેની માહિતી બિનજરૂરી વિલંબ વિના સૌથી નજીકના વન-અધિકારી કે પોલીસ અધિકારીને આપવાને બંધાયેલ રહેશે અને વન-અધિકારીએ કે પોલીસ અધિકારીએ તેમ કરવા ફરમાવ્યું હોય કે ન હોય તો પણ નીચે જણાવેલાં કામો માટે તેણે તરત પગલાં લેવાં જોઈશે:—

(ક) પોતાને જાણ કે માહિતી હોય તેવો તે વનમાં લાગેલ દાવાનળ ઓલવવા,

(ખ) તેને જાણ કે માહિતી હોય તેવી વનની આસપાસની આગને, પોતાના કાબૂહેઠળનાં કાયદેસરનાં કોઈ પણ સાધનો વડે તે વનમાં ફેલાતી અટકાવવા,

અને તેની મદદની માંગણી કરતા કોઈ વન-અધિકારી કે પોલીસ અધિકારીને નીચે પ્રમાણે કરવામાં તેણે મદદ કરવી જોઈશે

(ગ) એ વનમાં કોઈ વન-ગુનો થતો અટકાવવામાં; અને

(ઘ) એ વનમાં કોઈ ગુનો થયો હોવાનું માનવાને કારણ હોય ત્યારે ગુનેગારને શોધી કાઢવા તથા પકડવામાં.

(૨) નીચે પ્રમાણે કરવા બંધાયેલ વ્યક્તિ કાયદેસર કારણ (જે પુરવાર કરવાનો બોજો તેના ઉપર રહેશે) વિના તેમ ન કરે તે એક મહિના સુધીની કેદની અથવા બસો રૂપિયા સુધીના દંડની અથવા તે બંને શિક્ષાને પાત્ર થશે.

(ક) પેટા-કલમ (૧) અનુસાર પૂરી પાડવા યોગ્ય માહિતી સૌથી નજીકના વન-અધિકારી અથવા પોલીસ અધિકારીને બિનજરૂરી વિલંબ વિના પૂરી પાડવા ;

(ખ) કોઈ આરક્ષિત કે રક્ષિત વનમાં કોઈ દાવાનળ ઓલવવા માટે પેટા-કલમ (૧) અનુસાર લેવા યોગ્ય પગલાં લેવા ;

(ગ) વનની આસપાસની કોઈ આગને પેટા-કલમ (૧) અનુસાર વનમાં ફેલાતી અટકાવવા; અથવા

(ઘ) એ વનમાં કોઈ વન-ગુનો થતો અટકાવવામાં અથવા એવા વનમાં એવો કોઈ ગુનો કરવામાં આવ્યો છે એમ માનવાને કારણ હોય ત્યારે ગુનેગાર શોધી કાઢવામાં તથા તેને પકડવામાં વન-અધિકારી અથવા પોલીસ અધિકારી તેની મદદ માગે તો તે આપવા.

રાજ્ય સુધારા

સન ૧૯૬૬ના ગુજરાતના ૧૫મા અધિનિયમની કલમ ૬(ત)થી, કલમ ૭૮ને તે કલમની પેટા-કલમ (૧) તરીકે ફરી નંબર આપવામાં આવ્યો છે અને તે પછી નીચેની પેટા--કલમ (૨) ઉમેરવામાં આવી છે ; —

"(૨) આ અધિનિયમ હેઠળ રાજ્ય સરકારે કરેલા તમામ નિયમો, તે કરવામાં આવે તે પછી, બનતી ત્વરાએ ઓછામાં ઓછા ત્રીસ દિવસ માટે રાજ્ય વિધાન મંડળ સમક્ષ મૂકવા જોઈશે અને જે બેઠકમાં તે નિયમો એ રીતે મુકાય તેમાં અથવા ત્યારપછીની તરતની બેઠકમાં વિધાનમંડળ તેમાંથી જે કાંઈ રદ કરે અથવા તેમાં જે કાંઈ ફેરફાર કરે તેને તે અધીન રહેશે.".

સરકારની તથા અન્ય વ્યકિતઓની મજમુ મિલકત હોય તેવાં વનનો વહીવટ.

૮૦. (૧) કોઈ વન કે પડતર જમીનમાં અથવા તેની તમામ પેદાશ કે તેના કોઈ ભાગમાં સરકાર તથા કોઈ વ્યકિતનું મજમુ હિત હોય તો, રાજ્ય સરકાર—

(ક) એ વનનો, પડતર જમીનનો કે પેદાશનો વહીવટ પોતે લઈ શકશે અને તેમાંના એ વ્યકિતના હિત બાબત તેને હિસાબ આપી શકશે, અથવા

(ખ) એવું મજમુ હિત ધરાવનાર વ્યકિત તે વન, પડતર જમીન કે પેદાશનો વહીવટ કરે તે માટે અને તેમાંના તમામ પક્ષકારોનાં હિત માટે પોતાને જરૂરી લાગે તેવા વિનિયમો ઘડી શકશે.

(૨) રાજ્ય સરકાર, પેટા-કલમ (૧)ના ખંડ (ક) હેઠળ કોઈ વન, પડતર જમીન કે પેદાશનો વહીવટ પોતે સંભાળે ત્યારે, તે રાજપત્રમાં જાહેરનામાથી એવું જાહેર કરી શકશે કે પ્રકરણ ૨ તથા જેમાંની કોઈ જોગવાઈ એવા વન, પડતર જમીન કે પેદાશને લાગુ પડશે અને તેમ થયે એ જોગવાઈઓ તે અનુસાર લાગુ પડશે.

જે બજાવવા માટે સરકારી વનની પેદાશનો ભાગ ભોગવવા મળતો હોય તે નોકરીમાં ચૂક કરવા બાબત.

૮૧. જે વન સરકારની મિલકત હોય અથવા જેની ઉપર સરકારનો માલિકી-હક હોય અથવા જેની પેદાશના કોઈ ભાગ ઉપર સરકારનો હક હોય, તેની પેદાશના કોઈ ભાગ ઉપર કોઈ વ્યકિતને એ વન સંબંધી નોકરી યોગ્ય રીતે કરવાની શરતે હક હોય તો, એવી નોકરી તે પ્રમાણે તે સમયે બજાવવામાં આવતી ન હોવાની હકીકત રાજ્ય સરકારની ખાતરી થાય એ રીતે સાબિત થાય તો એ ભાગ સરકાર દાખલ થવાને પાત્ર થશે :

પરંતુ આવી નોકરી યોગ્ય રીતે બજાવ્યાની સાબિતી માટે એ ભાગ પર હકદાર વ્યકિતની અને તે જો કંઈ પુરાવા રજૂ કરે તો તેની, રાજ્ય સરકારે આ માટે યોગ્ય રીતે નીમેલા અધિકારીએ સુનાવણી કરી ન હોય ત્યાં સુધી એ ભાગ સરકાર-દાખલ કરી શકાશે નહિ.

સરકારનાં લેણાં વસૂલ કરવા બાબત.

૮૨. આ અધિનિયમ હેઠળ કે આ અધિનિયમ હેઠળ કરેલા નિયમ હેઠળ અથવા કોઈ વન-પેદાશની કિંમત કે આવી પેદાશ માટે આ અધિનિયમનો અમલ કરવામાં થયેલા ખર્ચ બદલ સરકારને ભરવાનાં તમામ નાણાં લેણા થયે ભરવામાં ન આવે તો તે જમીન મહેસૂલની બાકી હોય તે રીતે તે સમયે અમલમાં હોય તે કાયદા હેઠળ વસૂલ કરી શકાશે.

આવાં નાણાં માટે વન-પેદાશ ઉપર ધારણાધિકાર બાબત.

૮૩. (૧) કોઈ વન-પેદાશ માટે અથવા તેના સંબંધમાં આવાં કોઈ નાણાં ભરવાનાં હોય ત્યારે તેની રકમ આવી પેદાશ ઉપરનો પ્રથમ બોજો ગણાશે અને એ રકમ ચૂકવવામાં ન આવે ત્યાં સુધી એવી પેદાશ વન-અધિકારી કબજે લઈ શકશે.

(૨) એવી રકમ લેણી થાય ત્યારે ભરવામાં ન આવે તો, વન અધિકારી એવી પેદાશ જાહેર હરાજીથી વેચી શકશે અને વેચાણની આવક સર્વ પ્રથમ આ રકમ ભરપાઈ કરવામાં વાપરવી જોઈશે.

(૩) તેમ કરતાં કોઈ રકમ વધે તો તે માટે હકદાર વ્યકિત વેચાણની તારીખથી બે મહિનાની અંદર તેની માંગણી ન કરે તો તે સરકાર-દાખલ થશે.

રાજ્ય સુધારા

૧. સન ૧૯૫૫ના મુંબઈના ૨૪મા અધિનિયમની કલમ ૬થી અને સન ૧૯૬૦ના ગુજરાતના ૧૫મા અધિનિયમની કલમો ૩, ૪ (૨)થી કલમ ૮૦ પછી, નીચેની નવી કલમ ૮૦-ક દાખલ કરવામાં આવી છે :—

આ અધિનિયમની જોગવાઈઓ સરકાર અથવા સ્થાનિક સત્તામંડળની અમુક જમીનોને લાગુ પાડવાની સરકારની સત્તા.

"૮૦-ક. રાજ્ય સરકાર, રાજપત્રમાં જાહેરનામાથી એમ જાહેર કરી શકશે કે આ અધિનિયમની કોઈપણ જોગવાઓ, જે નહેરો રાજ્ય સરકાર અથવા સ્થાનિક સત્તામંડળની મિલકત હોય તે નહેરોના કાંઠા ઉપરની અથવા જે રસ્તા રાજ્ય સરકાર અથવા સ્થાનિક સત્તામંડળની મિલકત હોય તે રસ્તાની બાજુ ઉપરની તમામને અથવા કોઈપણ જમીનને લાગુ પડશે અને તેમ થયે આવી જોગવાઈઓ આવી જમીનોને તદનુસાર લાગુ પડશે.'

૨. સન ૧૯૬૦ના ગુજરાતના ૧૫મા અધિનિયમની કલમ ૬(૫)થી, કલમ ૮૨માં, "આવી પેદાશ માટે" એ શબ્દો પછી "અથવા કલમ ૬૮ હેઠળ આપવાનું કબૂલ કરેલ વળતર અથવા મિલકતની કિંમતને કારણ' એ શબ્દો મૂકવામાં આવ્યા છે.

સન ૧૮૯૪ નો ૧ લો. ૮૪. આ અધિનિયમના હેતુ માટે કોઈ જમીન જોઈતી હોવાનું રાજ્ય સરકારને જણાય ત્યારે, એ જમીન "જમીન સંપાદન અધિનિયમ, ૧૮૯૪"ની કલમ ૪ના અર્થ મુજબ જાહેર હેતુ માટે જરૂરી હોવાનું ગણાશે. આ અધિનિયમ હેઠળ જોઈતી જમીન "જમીન સંપાદન અધિનિયમ, ૧૮૯૪" હેઠળ જાહેર હેતુ માટે જરૂરી હોવાનું ગણવા બાબત.

સન ૧૮૭૨ નો ૯ મો. ૮૫. કોઈ વ્યકિત આ અધિનિયમની કોઈ જોગવાઈ અનુસાર કે તે હેઠળ કરેલા કોઈ નિયમનું પાલન કરવા માટે કોઈ ફરજ કે કાર્ય બજાવવા મુચરકા કે લેખથી બંધાય અથવા અમુક કાર્ય તે પોતે અથવા તે પોતે તથા નોકરો અને એજન્ટો નહિ કરે એવો કોઈ મુચરકો કે લેખથી કરાર કરે, ત્યારે મુચરકા કે લેખની શરતોનો ભંગ કરવા માટે ભરવાની રકમ તરીકે જણાવેલી આખીય રકમ, એવો ભંગ થાય ત્યારે, "ભારત કરાર અધિનિયમ, ૧૮૭૨"ની કલમ ૭૪માં ગમે તે મજકૂર હોય તે છતાં, જમીન મહેસૂલની બાકી હોય એમ તેની પાસેથી વસૂલ કરી શકશે. મુચરકા હેઠળ લેણી થતી દંડની રકમ વસૂલ કરવા બાબત.

૮૫-ક. કોઈ રાજ્ય સરકારને, તે રાજ્યમાં નિહિત થયેલી કોઈ મિલકત સંબંધમાં કોઈ હુકમ કરવાનો અથવા કંઈપણ કરવાનો અથવા સંબંધિત સરકારની સંમતિ વિના કેન્દ્ર સરકાર કે બીજી કોઈ રાજ્ય સરકારના હકોને અન્ય રીતે પ્રતિકૂળ અસર થાય તેમ કરવાનો, આ અધિનિયમના કોઈપણ મજકૂરથી અધિકાર મળશે નહિ. કેન્દ્ર સરકારના હકો માટે અપવાદ.

૮૬. **રદ કરવા બાબત.**—"કાયદા રદ કરવા અને સુધારવા બાબતના અધિનિયમ, ૧૯૪૮" (૧૯૪૮ના ૨જા)ની કલમ ૨ અને અનુસૂચિથી રદ થઈ.

અનુસૂચિ—અધિનિયમો રદ કરવા બાબત.—"કાયદા રદ કરવા અને સુધારવા બાબતના અધિનિયમ, ૧૯૪૮" (૧૯૪૮ના ૨જા)ની કલમ ૨ અને અનુસૂચિ થી રદ થઈ.

રાજ્ય સુધારા

૧. સન ૧૯૫૬ના મુંબઈના ૧૦મા અધિનિયમની કલમ ૨થી, કલમ ૮૫ને તે કલમની પેટા-કલમ (૧) તરીકે ફરી નંબર આપવામાં આવ્યો છે અને એવી રીતે ફરી નંબર આપેલી પેટા-કલમ (૧) પછી, નીચેની પેટા-કલમ (૨) ઉમેરવામાં આવી છે:—

"(૨) (ક) આવા ખત અથવા લેખની શરતોમાંની કોઈપણ શરતનો ભંગ થયો છે કે કેમ તે બાબત,

(ખ) આવો ભંગ થવા માટે આપવાની રકમ બાબત,

(ગ) આવી રકમ આપવાને જવાબદાર હોય તેવી વ્યકિત અથવા તેવી વ્યકિતઓ બાબત,

કોઈપણ પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થાય તો તે પ્રશ્ન રાજ્ય સરકારે આ માટે અધિકૃત કરેલા પેટા- વિભાગીય વન-અધિકારીનાં હોદ્દા કરતાં ઊતરતા દરજ્જાના ન હોય તેવા અધિકારીને મોકલવો જોઈશે અને તેણે સંબંધિત વ્યકિતને નોટિસ આપ્યા પછી, અને તેના વાંધા (કોઈ હોય તો તે) ઉપર વિચારણા કર્યા પછી તે પ્રશ્નનો નિર્ણય કરવો જોઈશે. આવા અધિકારીના નિર્ણયથી નારાજ થયેલી વ્યકિત આવા નિર્ણયની તારીખથી સાઠ દિવસની મુદતમાં રાજ્ય સરકારને અથવા રાજ્ય સરકાર આ માટે નીમે તેવા બીજા અપીલ સત્તાધિકારીને અપીલ કરી શકશે. આવા અધિકારીનો નિર્ણય અપીલ સત્તાધિકારીની અપીલને અધીન રહેશે અને આવી અપીલ પર અપીલ સત્તાધિકારીનો નિર્ણય આખરી ગણાશે."

૨. પેટા કલમ (૨)માં, "વિભાગીય વન અધિકારી" એ શબ્દોને બદલે, "પેટા વિભાગીય વન અધિકારી" એ શબ્દો સન ૧૯૫૭ના મુંબઈના ૨૬મા અધિનિયમની કલમ ૨થી, મૂકવામાં આવ્યા છે.